

**SAPIENTIA
ERDÉLYI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM
CSÍKSZEREDA**

Alsósófalva

Társadalomtörténet dolgozat

Készítette: Farkas Attila

© Csíkszerda - 2009 május

1. Bevezetés	3
1.1 Földrajzi elhelyezkedés	3
1.2 Keletkezéstörténet	3
1.3 Alsósófalva és a történelmi események	4
Az 1848-as szabadságharc	4
Az első világháború	4
A második világháború	4
2. Alsósófalva lakossága	5
2.1.a Demográfiai adatok	5
2.1.b A 2002-es népszámlálási adatok bővebb olvasata	6
2.2 Etnikai megoszlás	8
2.3 Felekezeti megoszlás	9
3. Alsósófalva adminisztratív helyzete	11
3.1 Adminisztratív kronológia	11
3.2 Harc az önállóságért	11
4. Infrastrukturális adatok	14
5. Hitélet, vallásosság	16
5.1 Az alsósófalvi református egyház története	16
5.2 Katólikusok Alsósófalván	17
6. Oktatás, szakmaválasztás	18
6.1 Az oktatás Alsósófalván	18
6.2 Szakmaválasztás	19
7. A falu gazdasági élete. A kollektivizálás	21
7.1 A sóbányászat	21
7.2 A földművelés	23
7.3 Az erdőgazdálkodás	23
7.4 A kollektivizálás időszaka	24
7.5 A jelenkori gazdasági helyzet, foglalkozásszerkezet	25
8. Egészségügy	27
8.1 Betegségek, egészségügyi gondok	27
8.2 Orvosok	28
9. A falu kulturális élete	29
9.1 Népszokások	29
A naptári év jeles napjaihoz fűződő népszokások	30
A munkához fűződő népszokások	31
A családi élethez fűződő szokások	32
9.2 Színjátszó csoport	32
9.3 Táncsoport	32
Szakirodalom	33
Mellékletek	34

1. Bevezetés

1.1 Földrajzi elhelyezkedés

Alsósófalva halmaztelepülés, a Sóvidék települései közé tartozik. Sóvidék az egyetlen olyan tájvidék, amely nevét találóan a sóról kapta. A Sóvidék kistáj a Kisküküllő felső völgyében és a Korond vize mentén: „*Sóvidéknek nevezik pedig a Korond vize és a Kisküküllő völgyét is, le Szovátaig azon több négyszögmérföldnyi sófekvéstől, mely itt nemcsak a föld keblében rejtőzködik, hanem a föld felületére kitörve egész sóbérczeket alkot.*”¹ Az egykori Udvarhelyszék és Marosszék határán fekszik.

A falu elnevezése magyarul Alsósófalva, románul Ocna de Jos, Hargita megyében Parajd községben található. A községközponttól három kilométerre, a legközelebbi várostól - Szováától - 10 kilométerre, Székelyudvarhelytől 37 kilométerre, a Csíkszeredától, megyeszékhelytől 92 kilométerre fekszik. Legkönnyebben a 13/A országútról közelíthető meg a falu, a Felsősófalván kell letérni az országútról, majd a körülbelül 1 km-es, aszfaltozott bekötőút visz el a falu központjáig. A falu északi részén egybe van olvadva Parajddal. Erről az oldalról is könnyen megközelíthető a falu, viszont aszfaltozott út a parajdi részen véget ér, a felsősófalvi bekötőút és a parajdi aszfaltút közti útszakasz leaszfaltozására a közeljövőben kerülhet sor.

Alsósófalva az északi szélesség 46 fok 31 perc és a keleti hosszúság 25 fok 07 perc metszéspontján², a Görgényi havasok és a Hargita érintkezési pontja közelében, a tengerszint feletti 520 méter magasságban terül el. A falut nyugaton a Sóhegy és a Haromtető, délnyugaton a Siklódikő és a Küsmődikő, délen Görnyésteteje, délkeleten a Firtosmagaslata és a Szorostető, keleten a Korondi hegy határolja. A Felső – és Alsósófalva közti birtokhatárt a Korond pataka húzza meg.

A falu a parajdi medencében fekszik, amelynek éghajlata kissé hidegebb, mint az Erdélyi medencéé. Az átlaghőmérséklet 8,2 fok. A csapadék mennyisége jelentős: esős években 800-1000 mm/év, száraz években 600-700 mm/év.

A falutestet a következő patakok szelik át: Kispatak, Gombáspataka, Egrespataka. Jelenlétük fontos volt a múltban, öntözésre, mosásra, állatok itatására egyaránt használták a patakok vizét.³

1.2 Keletkezéstörténet

A falu keletkezését nem vonatkoztathatjuk el a korábbi Sófalva (a jelenlegi Felsősófalva) történetétől, ugyanis a Sóvidék két ikertelepülése - Felsősófalva és Alsósófalva - 1760-ig Sófalva néven egy falut alkotott. Az 1700-as évek közepétől kezdve egyre többen telepednek meg Sófalva alszegi részén (a későbbi Alsósófalván). A szájhagyomány szerint az első áttelepülők felsősófalvi székely birtokosok a Fülöp és Lukács családból telepedtek át.⁴

¹ Orbán Balázs: a Székelyföld leírása. Első Erdélyi Kiadó. Sepsiszentgyörgy, 1991-1996, 133 o.

² Google Earth nevű műholdprogram adatai szerint

³ Andrási Benedek: Alsósófalva monográfiája. Typoker-Exim Kiadó, Székelyudvarhely, 2003, 7 o.

⁴ Andrási Benedek: Alsósófalva monográfiája. Typoker-Exim Kiadó, Székelyudvarhely, 2003, 30 o.

1760-1762 között egy kis fatemplomot építettek maguknak. A különválás folyamata 1760 és 1802 közé tehető, míg végül 1802-től Sófalva község hivatalosan is két felé vált: az addig is létezett Felsősófalvára, illetve az egyre jobban megszorodó Alsósófalvára. Alszeg, vagyis Alsósófalva valószínűleg a sóhíti bányaművelés fokozottabb megkezdése után jöhetett létre. Minden bizonnyal kijelenthetjük, hogy a Sóvidék egyik legfiatalabb településéről van szó.

A falu nevének írásos nyomai elenyészőek. Az első említést 1769-ben teszik róla, Alszeg néven említik. 1793-ban Sófalva-Aszeg néven írnak róla. A jelenlegi nevén 1802-től szerepel. 1799-ben Alsósófalváról 189, míg Felsősófalváról 188 család fizet egyházi tizedet.⁵

1.3 Alsósófalva és a történelmi események⁶

Az 1848-as szabadságharc

Andrási Benedek utánajárása nyomán öt személy nevét tudta leírni, akik Alsósófalváról részt vettek az 1848-as szabadságharcban, de hozzáteszi, hogy a résztvevők pontos száma ennél nagyobb, csak nem sikerült további adatokat begyűjtenie.

Az első világháború

A falu központjában felállított emlékmű ma is hiteles tanújele annak, hogy mekkora áldozattal járt az alsósófalvi népre nézve az I. világháború. Alsósófalván 1916 szeptember 29.-tól október 6-ig idóztak a román és kozák csapatok.⁷ Egy 74 éves és egy 21 éves férfit lőttek agyon. A lakosság kára: bútorok, gazdasági eszközök, elhordták a takarmányt, a gabonát és nagyon sok állatot hajtottak el. Az anyagi kár és a veszteségek mellett a legnagyobb fájdalmat 70 alsósófalvi egyén elhurcolása jelentett. 70 férfit hurcolnak el túszként Moldovába, ahol egy bojári birtokon őrizték őket. A 70-ből 46-an ott haltak meg és további 100 áldozat esett el a csatákban, az asszonyok pedig a gyermekekkel Magyarországra menekült, ahol a Szolnok megyei Jászkissére irányították őket.

A második világháború

Ez nem járt akkora veszteséggel, mint az első világháború, a faluból senki nem menekült el ez idő alatt. Az áldozatok száma is csekélyebb, mindössze 30 elesett személyt tartanak nyilván. A központban felállított emlékműre 34 név van felvéve, mivel az áldozatok közé sorolták azt a 4 személyt is, akik Marosvásárhely felé szekerézve aknára hajtott és életét veszítette.

⁵ Fülöp G. Dénes: Az alsósófalvi református egyházközség története (kézirat) - 1959

⁶ Andrási Benedek: Alsósófalva monográfiája. Typoker-Exim Kiadó, Székelyudvarhely, 2003, 32-40 o.

⁷ <http://www.corvinuslibrary.com/trianon/balogj.pdf> 7 o.

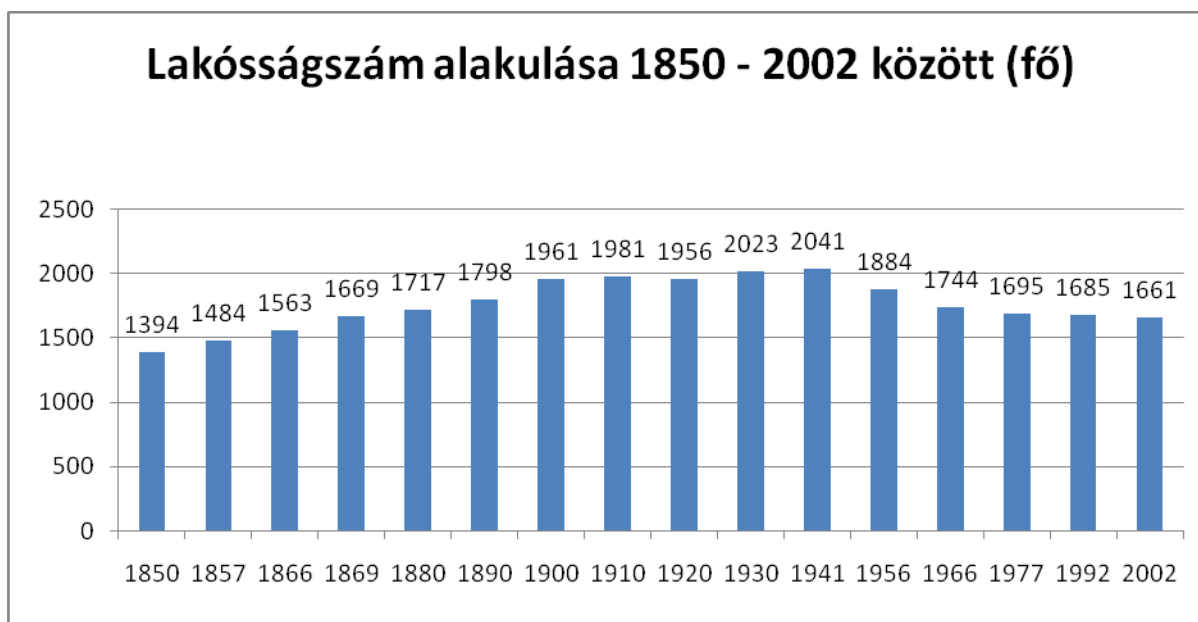
2. Alsósófalva lakossága

2.1.a Demográfiai adatok

Alsósófalvát jelenleg egy olyan faluként jellemezném, amely fiatal, lendületes, és szép jövő előtt áll. Sok más Székelyföldi településsel ellentétben a faluban nem tapasztalható az elöregedés jelensége, a fiatalság száma jelentős és többségében helyben is maradnak.

Visszatekintve a kezdetekre: a két Sófalva lakossága 1710-től (150 család) 1786-ig (328 család) több mint megkétszereződött, ami elsősorban a sóbányák intenzívebb és korszerűbb eszközökkel való művelésének a következménye. Az első népszámlálás, ami már Alsósófalvát már külön említi az az 1850-es, amikor is a falu létszáma 1390 fő.

A falu lakóinak létszáma a 2002-es népszámlálás adatai szerint 1661 fő.⁸ Alsósófalva lakossága nagyon ritkán volt 2000 főnél nagyobb. Az alábbi ábra a népszámlálások adatait tartalmazza:

1850 és 1900 között egyenletes volt a népességnövekedés, majd XX. századtól már csak egy igen lassú növekedés tapasztalható, amelynek magyarázata nem ismert számomra. Az 1920-as visszaesés egyrészt az I. világháború okozta súlyos emberáldozatoknak tulajdonítható.

A fenti ábrán látszik, hogy a falu lakossága a két világháború közt éri el a csúcspontját. Az egész úgy néz ki, mintha 1880 és 1966 között egy demográfiai átmenet ment volna végbe a faluban.

A második világháborúnak a feljegyzések szerint 34 halálos áldozata volt. A második világháború után évről-évre jelentős mértékű volt a lakosság számának a csökkenése (kivételesen a cigány lakosság, amely szaporodási tendenciát mutatott), ami az elvándorlással hozható összefüggésbe. A kommunizmus, az iparosítás éveiben nagyon sokan költöztek a városokba, ipari

⁸ Andrási Benedek: Alsósófalva monográfiája. Typoker-Exim Kiadó, Székelyudvarhely, 2003, 50 o.

központokba az jobb megélhetés reményében. Ez nagyon jól látszik, ha az 1956 és 1977 közötti időszakot figyeljük meg. A leggyakoribb célvárosok: Szováta, Barót, Székelykeresztúr, Csíkszereda, Arad, Temesvár, Vajdahunyad.⁹ Vajdahunyadra annyira sokan mentek, hogy egy egész utcát alkottak. A alsósófalvi lányok keresettek voltak a tengerparti városokban, akik odaköltöztek munkát keresni. A kommunizmus alatt mindössze tízen távoztak külföldre, ezek közül nyolcan engedély nélkül, átszökve a határon hagyták el az országot és általában Magyarországon, az Amerikai Egyesült Államokban és Kanadában telepedtek le.

Az ábrán látható hogy 1977-1992 közt a lakosság száma habár csökkenő tendenciát mutat, már sokkal kisebb mértékű a csökkenés, mint korábban. Erre nem találtam egyértelmű magyarázatot.

A '90-es évek elején természetesen az elvándorlás is hozzájárult a népességcsökkenéshez, de erről nem tudok bővebb adatokat felmutatni. Feltűnő jelenségként azt említeném meg, hogy a faluban megtelepedett 5-6 „sátras” cigánycsalád közül, (akik a romani mellett a magyar beszédet is beszélték, valamint a hagyományaikat is erősen megőrizték) ma már csak egy családot találunk itt, ugyanis az 1992-2002 közti időszakban elköltöztek, nagy részük átköltözött Felsősófalvára.

A szomszéd településekkel kötött házasság elég gyakori volt (Parajd, Felsősófalva, Korond, Székelyudvarhely) és megfigyelhető volt, hogy a férfiek általában feleséget hoznak a faluba, míg a nők követik a férjeiket a lakóhelyükre.

Saját előrejelzésem szerint az elkövetkező években nem fog tovább csökkenni a falu lakossága. A faluban rengeteg fiatal van, akik külföldi (magyarországi) munkavállalással biztosították be az itthon maradás feltételeit. A 90-es évek végétől mostanáig számos fiatal ment el külföldi vendégmunkára, majd házat építettek itthon, autót vettek maguknak és a faluban képzelik el a jövőjüket. Ez mindenképp biztató lehet a jövőre nézve.

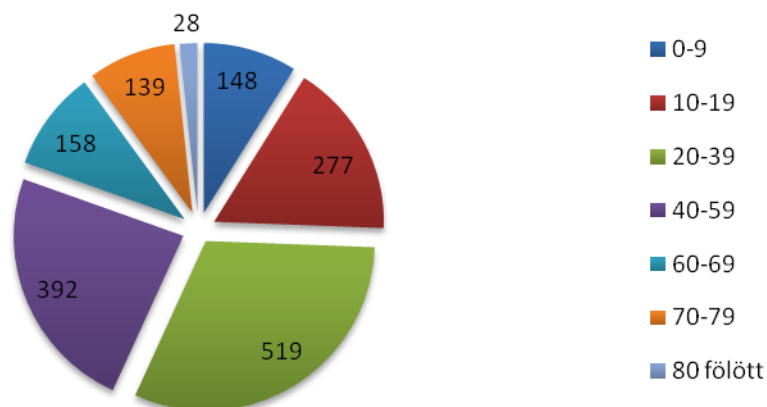
2.1.b A 2002-es népszámlálási adatok bővebb olvasata

Mint már említettem, a lakosság létszáma 2002-ben 1661, amelyből 50 fő külföldön dolgozik, ideiglenes jelleggel ott tartózkodik.

A lakosság korcsoportonkénti megoszlása:

⁹ Andrási Benedek: Alsósófalva monográfiája. Typoker-Exim Kiadó, Székelyudvarhely, 2003, 52 o.

Korcsopontonkénti megoszlás 2002-ben (fő)

A legelső dolog, amit megemlíthetünk, az az hogy Alsósófalva nem tartozik a kiöregedő falvak közé. A 20 éven aluliak száma (425 fő) meghaladja a 60 év fölöttiek számát (325 fő). A lakosság majdnem egyharmada 20 és 40 év közötti, tehát középkorúak vannak a legtöbben a faluban.

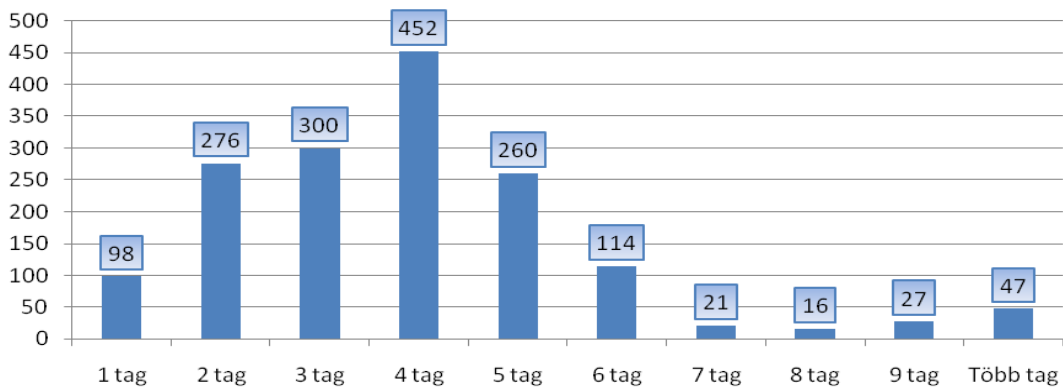
Az adatokból kiindulva kiszámíthatjuk, hogy az elmúlt 10 évben 148 gyermek születését jegyezték fel (ebből 13 cigány), ami azt jelenti, hogy átlagosan évi 16,44 gyermek született.

A háztartások száma 532.

A táblázatban a háztartások családtagok szerinti eloszlása látható:

	1 tag	2 tag	3 tag	4 tag	5 tag	6 tag	7 tag	8 tag	9 tag	Több tag	Összesen
Háztartások	98	138	100	113	52	19	3	2	3	4	532
Összlétszám	98	276	300	452	260	114	21	16	27	47	1611

A lakosság családtagok szerinti csoportosítása

Az ábrán látszik, hogy a legtöbben 4 tagú családban élnek. A számokat összeadva az 1611 főből 485 fő lakik 5 vagy 5-nél több taggal rendelkező családban, ami az összlakosság 30 %-a. Az 532 háztartásból 83-ban lakik nagy család (5 vagy 5-nél több taggal rendelkező család) ez pedig az összháztartások 15%-át teszi ki.

A férfiak és nők aránya kiegyensúlyozottnak mondható: a férfiak száma 815, a nők száma 796.

2.2 Etnikai megoszlás

A következő adatok a hivatalos népszámlálások hozzáférhető adataira támaszkodnak, román, magyar, német, zsidó, cigány nemzetiségűek (anyanyelvűek) szerint részletezve. Az *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája (1850-2002)* címet viselő kötetek a csíkszerdai Pro-Print Kiadó által 1998-2002 között kerültek kiadásra.¹⁰ A következő adatok találhatóak meg benne Alsósófalvára vonatkozóan:

Év	Összesen	Magyar	Román	Német	Cigány	Zsidó	Egyéb
1850	1394	1308	10		76		
1880	1717	1658	16	2			41
1890	1798	1794	1	1			2
1900	1961	1959		2			
1910	1981	1981					
1920	1956	1949				7	
1930	2023	1970	8		41	4	
1941	2041	2040		1			
1956	1884	1884					
1966	1744	1732	2		10		
1977	1695	1654	4	1	35	1	
1992	1685	1608			77		
2002	1661	1541	1		119		

Ebből látszik, hogy a falu 93%-a magyar (székely) nemzetiségű, illetve a XX. század folyamán nem változott számottevően az etnikai összetétel. Feltűnő az, hogy a cigányság hol eltűnik, hol megjelenik a különböző népszámlálási időpontokban. Ennek a magyarázatát csak abban látom a valószínűleg csak választási torzításról lehet szó és a cigányság mindig is jelen volt, csak néha nem volt kívánatos ezt bevallani.

¹⁰ <http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002/hrszaz.pdf> - A csíkszerdai Pro-Print Kiadónál 1998-ban „Erdély etnikai és felekezeti statisztikája. I. Kovászna, Hargita és Maros megye. Népszámlálási adatok 1850–1992 között” címmel megjelent kötet vonatkozó részének javított és frissebb adatokkal bővített elektronikus változata. Utolsó módosítás: 2008. november 2.

Mint már említettem, nagyszámú cigányság hagyta el a falut a 1992-2002 közti időszakban. Ezek a romani és a magyar nyelvet egyaránt beszélő cigányok voltak, de belőlük mindössze 1 család maradt a faluban (4-5 fő). A 2002-es statisztikákban megjelenő cigányok többsége az ún. házi cigányok közé tartozik. Ezek a cigányok már nem beszélik a cigány nyelvet, anyanyelvük a magyar. Lakóhelyük szerint a falu végén laknak, ott ahol Parajd és Alsósófalva találkozik egymással, közvetlenül a sósziklák közelében. A falubeliek egyszerűen csak „bányai cigányoknak” hívják őket, a régi sóbánya közelsége miatt. Sajnos több probléma is felmerült velük kapcsolatban. Elsősorban azért, mert a többségük munkanélküli, ezért megpróbálták alternatív kereseti lehetőségekből megélni, mint például a felszíni sófejtés és árusítás. A legnagyobb probléma csak az, hogy mindezt a természetvédelmi területnek számító Sósziklákon tették, rombolva ezt a csodálatos természeti kincset. A másik probléma is ezzel kapcsolatos, ugyanis ez a cigánytelep egy olyan területen fekszik, amelyik turisztikai szempontból nagyon előnyös lenne a falu számára, viszont a jelenlegi helyzetben inkább elriasztja mintsem vonzaná a turistákat.

2.3 Felekezeti megoszlás

Ugyancsak az *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája(1850-2002)* címet viselő kötetben találhatóak meg az alábbi adatok:

Év	Összesen	Református	Római katolikus	Unitárius	Ortodox	Görög katolikus	Izraelita	Evangélikus	Egyéb
1850	1394	1298	92			4			
1857	1484	1341	138	5					
1869	1669	1511	147	4		7			
1880	1717	1495	196	1	11	9		5	
1890	1798	1648	145	2	2			1	
1900	1961	1708	235	5		6	5	2	
1910	1981	1771	190	1	2		13	4	
1930	2023	1792	192	3	6	1	9	1	19
1941	2041	1864	169	2	1		4	1	
1992	1685	1433	229	3	1				19
2002	1661	1424	205	4					28

Az alábbi táblázatban kiemelem a lakosság vallási megoszlását a 2002-es adatok alapján:

Felekezeti megoszlás	
Református	1424
Római katolikus	205
Unitárius	4
Adventista	1
Jehova Tanúja	27

Az alsósófalvi emberek túlnyomó többsége református vallású. Már a kezdetektől fogva ez a vallás volt a domináló, hosszas huzavona után tudták elérni az alsósófalviakat, hogy ne Felsősófalva

filiája legyen, hanem önálló egy gyülekezetté váljon. 1762-ben kis templomot építenek és 1769-ben önálló papot kérnek, de nem kapnak. Ez végül 1802 második felében sikerül, az önállósodás megvalósul.

A római katolikusok mindig is kis számban voltak jelen a faluban, a kis katolikus templom is csak 1931-ben épült fel, azelőtt egy egyszerű, elhagyott falusi ház egyik szobájában állt a katolikus oltár.

Az utóbbi időben megnövekedett a Jehova Tanúit követők száma. A jehovizmus legelőször Erdélyben itt, Felsősfalván gyökerezik meg. Az első világháború után következő keserves években a teljes lelki elbizonytalanodás korszakában egy Amerikából visszatért helybeli csoport sikeres térítői munkába kezd. Én magam is többször emlékszem a '90-es években olyan esetre, amikor a Jehova Tanúi hittérítői járták a falut és különböző propaganda kiadványokat osztogattak. A megerősödésüket az is jelzi, hogy Felsősfalván kápolna épült számukra.

3. Alsósófalva adminisztratív helyzete

3.1 Adminisztratív kronológia ¹¹

Mint már szó volt róla, nem tudjuk pontosan meghatározni, hogy Alsósófalva mely időponttól számítható külön településnek. Az tudjuk, hogy a felekezeti önállósodását 1802-ben nyerte el, de később is, számtalan esetben megtörténik, hogy az adatközlők együtt említik a két Sófalvát. A legelső adatok az adminisztratív helyzetére vonatkozóan 1895-re nyúlnak vissza.

Rövid adminisztratív kronológia:

- 1895-1906 – önálló község
- 1907-1929 – Sófalva község, Felsősófalvával együtt
- 1930-1950 – önálló község
- 1951-1968 - Sófalva község, Felsősófalvával együtt
- 1968 – napjainkig – Parajd község

A Maros Magyar Autonóm Tartomány felszámolásáig, 1968-ig Felsősófalvával együtt Sófalva község része volt. Az 1968-as adminisztratív átrendezések következtében Parajd község része lett, akárcsak Felsősófalva, de folyamatosan harcol azért, hogy újra önálló lehessen.

A trianoni békeszerződésig Udvarhely vármegye Parajdi járásához tartozott. ¹²

3.2 Harc az önállóságért

A falu néhány fiatal értelmiségije úgy véli, hogy Alsósófalva megérett arra, hogy a sorsát a saját kezébe vegye és ezzel utat nyisson a falu ütemesebb fejlődésének. „Településünk életerős, megvannak saját erőforrásai, így magunk zsírjában is jól meglennénk” – mesélte Kacsó Géza alsósófalvi lakos, mintegy közvetítve a helybeliek akaratát. ¹³

A kimutatások ezt alátámasztják, a falunak megvannak a saját erőforrásai az önfenntartáshoz. Alsósófalva teljes birtokterülete 6929 ha, amelyből belterület 123 ha, a maradék 6806 szántóföld, kaszáló, erdő, legelő.

Alsósófalva rendelkezik 3137 ha erdővel, amely következőképpen oszlik fel: ¹⁴

- 1835 ha községi kézben van

¹¹ http://www.cdep.ro/caseta/2006/05/25/pl06422_in.pdf

¹² <http://www.szabadidokalauz.ro/hu/telepules/sofalva>

¹³ <http://passio.erdely.ma/kisregio.php?id=31051>

¹⁴ http://www.cdep.ro/caseta/2006/05/25/pl06422_in.pdf

- 940 ha a közbirtokosság kezében van
- 362 ha magánszemélyek, parókiák, történelmi egyházak, és iskolák kezében van

Két egyesület, az Alsósófalvi Erdő-Legelő Közbirtokosság és a Medvelik Egyesület azért jött létre, hogy az erdőgazdálkodást hatásosan és ésszerűen felügyelje.

2005 decemberi népszavazáson döntöttek úgy a lakosok, hogy támogatják egy közigazgatásilag önálló település létrehozását. A népszavazást követően az alsósófalviak ügye a parlamentbe került, ott a képviselőházon elég könnyedén átjutott, a szenátus viszont 2006 decemberében nem bólintott rá a kezdeményezésre, ugyanis az akkori demokrata párti szenátorok tartózkodtak. Nagy Károly, alsósófalvi képviselőtű, Parajd községi tanácsos úgy véli, hogy az RMDSZ képviselői nem kezelték megfelelően az ügyet, így történhetett, hogy a demokrata párti politikusok elálltak a szavazástól.

Időközben megváltozott az ide vonatkozó törvény is, mely most jócskán bonyolítja a levállást: népszavazás tárgyává kell tenni nemcsak a leválási szándékot, hanem a területi módosítást, a megosztást is. „Mindez azt jelenti, hogy új népszavazásra van szükség, újból kell kezdeni az egészet” – közölte az Udvarhelyi Híradó kérdésére Bokor Sándor, Parajd polgármestere.¹⁵

Káli Árpád alpolgármester volt az egyik személy, aki a különválást kezdeményezte, a különválás újkezdeményezéséről így vélekedik: „Pénzkiadással is számolni kell, és a válság miatt nem biztos, hogy mindezt jóváhagyják neki kell futni, addig kell próbálkozni, amíg sikerül, hiszen az új település gazdaságilag meg tudna élni.”¹⁶

Az érintettek, jelen pillanatban a folyamat újbóli elindításán fáradoznak, immár az előző sikertelen kísérlet tapasztalatait is tudják hasznosítani. Véleményem szerint nem kérdés, hogy hosszú távon jól járna a falu az önállósodással. Rövidtávon biztosan sok anyagi forrást fog felemészteni az intézmények felállítása, de hosszabb távon elindulhatna az igazi fejlődés útján, felzárkózhatna a Sóvidék meghatározóbb települései mellé, mint Parajd vagy Korond.

Fejlődni, fejleszteni bőven van mit, vannak persze olyanok, amelyekre csak hosszú távon van esély, de vannak amelyek már most prioritást kell jelentsenek:

- úthálózat fejlesztése, aszfaltozás
- közvilágítás javítása
- ravatalozó befejezése
- új orvosi rendelő felépítése, vagy a jelenlegi felújítása
- csatornahálózat kiépítése

¹⁵ http://www.gobportal.com/index.php?option=com_content&task=view&id=823&lang=&Itemid=0

¹⁶ http://www.gobportal.com/index.php?option=com_content&task=view&id=823&lang=&Itemid=0

- sportélet fellendítése (a jelenlegi focipálya talaja futballra alkalmatlan, szükséges lenne egy öltözőre is, valamint hosszabb távon egy kisebb sportterem felépítését is meg lehetne pályázni a fiatalságnak)
- javítani a falu összképét, imázsát, megteremteni a faluturizmus lehetőségeit
- gáz bevezetése a faluba
- szélessávú internet bevezetése a faluba

IV. Infrastrukturális adatok

A kollektivizálás idején elindult egyféle urbanizálódás és iparosodás, de az akkori rossz körülményeknek köszönhetően nem tudott eléggé kibontakozni egyik folyamat sem. A kevés infrastrukturális fejlődés közül megemlíthető a víz és a villanyáram bevezetése.

A '60-as években kezdték el a víz bevezetését és folyamatosan, a házak 90%-ba be is vezették.¹⁷ Azelőtt a vízellátást a kutak biztosították, a kút elmaradhatatlan eleme volt a falusi portáknak. Megfigyelhető a faluban, hogy az 1960 előtt épült házak udvarán megtalálható a kút. A '90-es években korszerűsítették a vízhálózatot, közmunkával új vezetékeket fektettek le a falu határában, új forrásokot kötöttek be a hálózatba, hogy még akadálytalanabb legyen a falu vízellátása. A víztárolókat vasfedőkkel látták el, megakadályozva hogy illetéktelenek hozzáférjenek vagy hogy bármilyen szennyezés érje a vizet. Jelenleg is a hat darab gyűjtőmedence látja el a falut vízzel. A víz szabadeséssel jut el a házakba. A vízleolvasó óra nincs, mindenki szabadon, korlátozások nélkül fogyaszthatja a vizet. Egyes falurészekben néha vannak gondok az vízellátással, de ez leggyakrabban nyáron, szárazság idején fordul elő. Alternatívaként még nagyon sok háznál megtalálható a kút is, de olyan háztartás is van, ahol a teljes vízellátást a kútból biztosítják és nincsenek rákapcsolódva a vízvezetékre.

A faluban nem volt és ma sincs csatornázás. Nagyon sok házban, főleg az utóbbi időben készült házakban a WC is bent van a házban, felváltva a kinti, fa WC-ket. Ez a fajta WC szükségessé teszi az ülepítő gödrök létrehozását az adott portán, ahová a szennyvizet elvezetik.

A villamos energia faluba való bevezetéséről Gagyi József, *A szocialista modernizáció kezdetei Románia egy elmaradott régiójában. Hatalom, szakértelem, átalakulás* című tanulmányában találtam utalást¹⁸: „Az 1961. februári tanácskozáson kiderült, hogy a Minisztertanácsban kialakult elképzelések szerint 4 minta rajont jelölnek ki, amelyekben minél hamarabb be kell fejezni a falvak villamosítását. az egyik rajon a Fazekas János által pártfogolt Udvarhely. Itt is, de az egész tartományban el kell végezni a tervezést, vezetéképítést, és mivel a lakosságnak nincs pénze, a szükséges forrásokat máshonnan (minisztériumi, tartományi néptanácsi alapokból) kell előteremteni. 1960-ban például a Nehézipari Minisztérium építtette a Parajd-Korond vezetékét, ez lehetővé tette Korond, Felsősófalva, Alsósófalva villamosítását.” Az ezt követő években, egész pontosan 1962-ben meg is valósul a villamosítás. Arról, hogy hány háztartásba vezették be a villanyt ebben az időszakban, nincsenek adataim. Ma szinte minden háztartásba be van vezetve a villany.

A faluban a hagyományos tüzelési forma a fával való tüzelés volt és a mai napig fával fűtenek. A '90-es évek elején volt egy kezdeményezés a község részéről a gáz bevezetésére, de ez a kezdeményezés valamilyen okokból megbukott, így egyelőre maradt a fával való tüzelés, aminek talán örülnek is a helybeliek, látva a gázellátás körül, napjainkban kialakult helyzetet (oroszu-ukrán gázkonfliktus).

¹⁷ Bíró Róbert: Alsósófalva - társadalomtörténeti vázlat (kézirat) 10.o

¹⁸ http://adatbank.transindex.ro/inc.php?m=50esgagyj_szoc

Az úthálózat nem túl jó, a XX. század folyamán számottevő fejlesztés ezen a téren nem volt. Jelenleg a felsősófalvi letérőtől a faluközpontra van leaszfaltozva az út (1-2 km). A többi az köves, földút, amelyet az utóbbi években úgy próbáltak javítani, hogy a rosszabb állapotban lévő útszakaszokra töltéseket hordtak. Az illetékesek elmondása szerint a közeljövőben le fogják aszfaltozni a falu fő útvonalát, ami egészen Parajdig húzódik. Viszont a félreeső útszakaszok továbbra is hátrányban fognak maradni ebből a szempontból.

A faluba elég gyakran bejárnak az autóbuszok, főleg azok amelyek a munkásokat szállítják Parajdra vagy Székelyudvarhelyre. A XX. század második felétől a bányászokat, akik három váltásban jártak be a bányába dolgozni, már külön busz szállította.¹⁹ A hosszú útvonalon közlekedő buszjáratok nem jönnek be a faluba, nem térnek le az országútról, ezért aki pl. Csíkszeredába szeretne utazni, annak át kell gyalognia Felsősófalvára.

Telefon régebben csak a postán és a kollektív gazdaságnak volt. Ma a telefonos hálózatot a Romtelecom biztosítja, két nyilvános telefonfülke is van a faluban. Rengeteg háztartásba be van vezetve a vezetékes telefon, viszont a mobiltelefonok elterjedtsége is köztudott, a kevés olyan háztartás van, ahol legalább egy mobiltelefon ne lenne.

Kábeltévé is van a faluban, az Astral Telecom szovátai kirendeltsége működteti, egyelőre csak analóg kábeltévézés a jellemző, de a székelyudvarhelyi DigiTV már digitális kábeltévét is hozzáférhetővé tette. Egy 2003-as adat szerint 24 parabolaantenna létezik a faluban.

Az utóbbi időben egyre többen fizettek elő az internetre is, amelyet a Romtelecom szolgáltat a telefon mellett. A probléma csak az, hogy Romtelecomnak nincsen kiépítve olyan kábelhálózata a faluban, amely lehetővé tenné a szélessávú internet hozzáférést. A jelenlegi internetkapcsolat nem biztosít stabilitást a felhasználóknak. Reméljük, hogy az igénylők növekvő száma változást hozhat a közeljövőben, és valamelyik internetszolgáltató elegendő potenciált lát benne ahhoz, hogy elvégezze a szükséges befektetéseket a faluban.

¹⁹ Beszélgetés alsósófalvi K.D.-vel nyugalmazott bányásszal

5. Hitélet, vallásosság

5.1 Az alsósófalvi református egyház története²⁰

1760-ban az alsósófalviak kérést tesznek le, hogy fából egy oratóriumot építsenek, de hozzáteszik, hogy ez nem azt jelenti, hogy el szeretnék szakadni a felsősófalvi gyülekezettől, csupán azzal érvelnek, hogy „könnyebb egynek átjárni”. Ebben megvolt az igazság, mivel akkoriban a Korond-pataknak a környéke erősen mocsaras volt, nagyobb esőzések vagy árvízkor szinte lehetetlen volt az átkelés.

1762-ben azzal fordulnak a püspökhöz, hogy kevés a hetente egyszeri istentiszteleti szolgálat, azt is felhozzák indokként, hogy a filiában már többen vannak hívek, mint a felsősófalvi gyülekezetben.

1775-ben már nyíltan a teljes különválást kérik. A két falu béradásban igen keveset különbözik egymástól, Alsósófalvának „illendő épülete és jószága van a parókiára és a templomra nézve is”.²¹

A kéréseket folyamatosan visszautasítják, mígnem 1802 január 30-án Alszeg úgy vélekedik, hogy semmiféleképpen nem kívánt továbbra is Felsősófalva filiája maradni. 1803 március 30-án Alsó – és Felsősófalva ingó és ingatlan javainak törvényes elosztását mondja ki a parciális zsinat és ezzel Alsósófalva egyházilag teljesen független lett a felsősófalvi egyháztól. Ebben a határozatban olvashatjuk: „*Alsósófalva Felsősófalván levő Templom, torony, harang, klenodiumok, papi és mesteri épületeknek javáról örökösen lemond s ahhoz juszt soha nem tart*”²² Habár a két Sófalva egyházjogilag 1803-ban vált el egymástól, az anyakönyvet már 1751-től külön vezetik.

Az első református papja a falunak Várhegyi András (1802. november 3-tól 1830. április 22-ig). Első dolga volt az egyházközség épületeinek rendbehozása. 1814-ben elhatározzák, hogy új templomot építenek az 1762-ben épült oratórium helyébe.

A templom Hanzel Antal tervei szerint és Fülöp Pál ácsmester vezetésével épült meg. Hossza 25 m, szélessége 13 m és magassága 8 m, a torony magassága 35 m.²³

Két esztendei előkészület után 1816. október 12.-én megkezdik az alapok ásását. A feljegyzések szerint 1818-ban téglát vetett a falu népe, így 1819-ben már sokat emelkedtek a falak. Az első istentiszteletet 1821 húsvét első napján tartják meg. A prédikálószék, a karzatok megépítésére, a templom lepadolására 1822-ben kerül sor, de ez nem jelentette a templom végeleges befejezését. 1827-ben orgonát állítottak a templomba. Ez nem volt új orgona, csupán kijavították a régi, 1759-es orgonát.

²⁰ András Benedek: Alsósófalva monográfiája. Typoker-Exim Kiadó, Székelyudvarhely, 2003, 66-70 o.

²¹ András Benedek: Alsósófalva monográfiája. Typoker-Exim Kiadó, Székelyudvarhely, 2003, 68 o.

²² <http://www.adatbank.ro/inchtm.php?akod=3842>

²³ <http://www.zalamedia.hu/sovidek/alsosofalva.htm>

Az orgonacserésre 1919-ban került sor, 5500 koronával új, kétmanuális orgonát építtetett a falu közbirtokossága, a budapesti Rieger Ottó építette meg.²⁴ Az orgona a II. Világháborúban megsérül, akárcsak a templom tornya. A tornyot a háború után azonnal kijavítják, az orgonát 14 év elteltével, Cseh Zsolt lelkipásztorkodása alatt javítják meg 1958-ban.²⁵

Az alsósófalvi református gyülekezetnek a mostani a 15. lelkipásztora, Tímár Zsolt 2004-ben váltotta a nyugdíjba vonuló Szigyártó Miklóst, aki 1982-től szolgálta a falut. 2005-től kezdődően, a felesége Tímár Erika is papként tevékenykedik a faluban.

5.2 Katólikusok Alsósófalván

A statisztikák 1850-ben 92, 1857-ben 138 katolikus vallású egyént emlegetnek. Számuk ritkán haladja meg a 200 főt, erre csak 1900-ban (235 fő), 1992-ben (229 fő) és 2002-ben (205 fő) van példa. Viszont a református mellett ez az egyetlen jelentős vallás, ami említésre méltó.

1932-ben a parajdi plébános naplójából tudjuk - jelentést küldött a főhatósághoz az alsósófalvi kápolna tarthatatlan rossz állapotáról: „*az oltár egy egyszerű elhagyatott falusi ház egyik szobájában áll, melynek tornáca meg van rothadva, a zsindeletetőzet annyira rossz, hogy beesett az eső, így a bent lévő kis oltár felszerelésében is kárt okozott*”²⁶. A kérés meghallgatásra került, 1930-ban elkészül az új katolikus kápolna. A feljegyzések szerint az építkezésnél a református felekezet hívei is segítettek. A kápolnát Szent Antalról nevezték el.

²⁴ <http://www.zalamedia.hu/sovidek/alsosofalva.htm>

²⁵ A Farkas Ignác-al készített intejumból kiderül, hogy ő is részt vett ebben a javítási munkálatokban, ő meszelte le a templomtornyot

²⁶ András Benedek: Alsósófalva monográfiája. Typo-Exim Kiadó, Székelyudvarhely, 2003, 85 o.

6. Oktatás, szakmaválasztás

6.1 Az oktatás Alsósófalván

1785 február 15-i vizitációs jegyzőkönyv említi, hogy Alsósófalván Dáné János iskolamester irányítása alatt 10 fiúgyermek és 10 lánygyermek tanul. Egy másik jegyzőkönyv 1788 január 15-én készült és azért fontos, mert összehasonlítást tudunk tenni a két Sófalva tanulói létszáma közt: Felsősófalván 26 fiú és 8 leány van, míg Alsósófalván 15 fiú és 18 leány. Ebből látszik, hogy csupán eggyel kevesebb a létszám Alsósófalván, mint Felsősófalván.

Iskolaépület története

Nincs hiteles forrás arról, hogy 1785 és 1802 között milyen épületben folyt az oktatási tevékenység, azt viszont tudjuk, hogy 1802-től 1890-ig az iskola a templom melletti épületben volt. 1888-ban megkezdődött a jelenlegi iskola épületének az építése, két év alatt be is fejezték. Az egy emeletes építmény földszintje kőből, az emelet fenyőfából készült. A földszinten öt terem, az emeleten három terem volt. 1966-ban még két termet építettek, egyet a földszinten, egyet az emelten. 1976-ban nagyszabású javítási munkálatokat végeztek, bevezették az ivóvizet is. Legutolsó ilyen javítási munkálatokat 2006-ban, Világbanki támogatással végezték el.

Az iskola ma Sükösd Ferenc nevét viseli, aki egy kiváló, ám tragikusan elhunyt festőművész volt, a falu szülöttje. Ezt a nevet az 1990-es évek elején, Pálffy Matild igazgatósága alatt vette fel az iskola.

Az iskolának Alsósófalván az 1885-1886-os évtől kezdve van anyakönyve, és rendelkezik az Iskolaszék Jegyzőkönyveivel.

Az 1919-1920-as iskolai évtől kezdve öt tanító oktatott az iskolában, majd az 1925-1926-os tanévtől létezik öt osztályterem. 1940 szeptemberéig az iskola öt tanügyi káderrel és hét osztállyal működik. Az 1940-1941-es évektől a tanügyi káderek száma hatra nő. Ebben a tanévben (1940-1941) a tanulók létszáma a következő:

Osztály	Tanulók létszáma	Lezáratlan tanulmányi helyzettel		
		elementek	hiányzás	beteg
I.	71	4	2	1
II.	63	mind látogatták az iskolát		
III.	68		2	
IV.	44			
V.	49			
VI.	37			
VII	19			
Összesen	351	4	4	1

A '45-'46-os évben beírt tanulók száma 291 volt, de csak 193 járt iskolába. A '46-'47-ben beírt tanulók száma 309 volt, de közülük csak 160 látogatta az iskolát. A kis számú látogatottság oka, hogy nem létezett törvényes rendelkezés, amely biztosította volna a tanulók beiskolázását). '48-'49-ben az I.-VII. osztályba beírt tanulók száma 320, iskolába járt 197.

A beiskolázatlan tanulók nagy létszáma kellemetlen következményekkel járt, mert az 1949/50-es iskolai évtől kezdve megszüntették az V.-VII. osztályokat. Ettől az időponttól az iskola csak I.-IV. osztállyal működött és hat tanügyi állás létezett. Az I.-IV. osztályokban 163 volt a tanulók száma, a beiskolázatlanoké 12. 1950 szeptemberétől kezdve az alsósófalvi V.-VII. osztályosok Felsősfalván látogatták az iskolát. Így a beiskolázatlan tanulók száma jelentősen megnőtt, ugyanis az iskolaköteles V.-VII. osztályosok közül alig 50% járt iskolába. Az 1952/53-as évben az I.-IV. osztályokba beírt tanulók száma 204 volt. A szülők kérik Székelyudvarhely városának Tanügyi Osztályát (rajoni) és a Maros Magyar Autonóm Tartomány tanügyi osztályát, hogy engedélyezzék az V.-VII. osztályok újraindítását. A szülők kérése eredménytelen maradt.

1955-ben újra megindul a mozgalom az V.-VII. osztályok újraindításáért. Fülöp József alsósófalvi lakos, a parajdi sóbánya dolgozója, személyesen megy Bukarestbe, a Tanügyi Minisztériumba az V.-VII. osztályok újraindítása végett. A lakosok kérését most siker koronázta, s így 1955 szeptemberében az iskolában újra létesítették az V. és VI. osztályokat. Az ötödik osztályba 35, a hatodikba 28 tanuló volt beírva. A tanügyi káderek száma tízre nő.

Az 1956/57-es iskolai évben az iskola hét osztállyal működik. Az V.-VII. osztályokba beírt tanulók száma 87. Az ötödik osztályba 29 a beírt tanulók száma, akik közül 5 nem járt iskolába. Az 1965/66-os iskolai évtől a kötelező oktatás időtartamát 8 osztályra emelték. Így az iskola is 8 osztállyal működik. Az 1970/71-es és 1971/72-es iskolai években még kilencedik osztály is létezett. A felsősófalvi kilencedikes tanulók Alsósófalvára jártak iskolába, mert itt nagyobb volt a kilencedikesek száma, mint Felsősfalván. Az 1972/73-as iskolai évtől napjainkig az iskola 8 osztállyal működik, jelenlegi igazgatója Serényi János. (Andrási: 2003)

Az óvodai oktatás kezdetére pontos adat nincs. Valószínű, hogy az 1890-es évektől kezdve már működött óvoda a faluban, de azt biztosan tudhatjuk, hogy 1911-ben, torockói mesteremberekkel felépítik az iskola mellett a jelenlegi óvoda épületét. Az óvodát a kommunizmus ideje alatt, 1962-ben a kihasználatlan „jegyzői lakba” költöztetik és itt is marad egészen 2005-ig. Ez idő alatt az iskola a saját céljaira használta az óvoda épületét, többek közt itt volt az iskola tornaterme is. 2003-ban teljesen felújították, 2005-től újra itt működik az óvoda, 3 óvónő irányítása alatt.

6.2 Szakmaválasztás

A kollektivizmus ideje alatt népszerű volt az, hogy az elemi iskola után az emberek traktoriskolába mentek, rögtön a kollektivizálás után 8-9 ember ment el Csíkszeredába, hogy a 3 éves traktorista iskolát elvégezze. Később, amikor még több gép, traktor került a kollektív gazdasághoz, több traktoristára volt szükség, az újak számára már csupán 8 hónapos tanfolyamokat tartottak, némi praktikai felkészítés után meg is kapták az engedélyüket.

Ez alatt az idő alatt egy másik lehetőség a bányásziskola volt, amely szintén 3 éves képzést foglalt magába, Csíkszeredában. Ajánlásra vették fel a bányásziskolába a sófalviakat, akik az iskola elvégzése után a parajdi sóbányában helyezkedtek el.²⁷

Napjainkban az I-VIII. iskola elvégzése után innen kikerülő tanulók több lehetőség közül választhatnak ha tovább szeretnének tanulni. A legközelebbi lehetőséget a továbbtanulásra a 12 km-re lévő a szovátai Domokos Kázmér Iskolaközpont, illetve a 7 km-re lévő Korondi Iskolaközpont nyújtja, mégis a legtöbb tanuló Székelyudvarhely (35 km) valamelyik iskoláját választja, lévén, hogy itt sokkal több lehetőség van, már ami a szakmaválasztás széles skáláját illeti. Aki ide jön tanulni, az általában bentlakásban lakik, kevesen választják az ingázást.

Nagyon sokan végeznek szakiskolát. Véleményem szerint ennek oka a falu mentalitásában rejlik, miszerint a kétkezi munkából lehet igazán megélni, ezért a fiatalok nagy részét valamilyen szakiskola elvégzésére buzdítják.

Az ezredforduló után egyre nőtt azoknak az száma, akik középiskolába iratkoztak, mint ahogy az is egyre gyakoribb, hogy a középiskola után valamilyen főiskolán, egyetemen képezik tovább magukat. Évtizedben több egyetemi hallgató nevét jegyezhetjük meg, akik jogi, közgazdasági, gyógyszerészeti, matematika-informatikai, faipari mérnöki, vadgazda mérnöki, pszichológusi stb. diplomát szereztek. Sajnálatos módon, ezeknek az egyéneknek kevés munkalehetőség adódik a vidékünkön, kevesen tudnak a szakmájukban elhelyezkedni, ez pedig az elvándorlásukat vonja maga után.

²⁷ Beszélgetés alsósófalvi K.D.-vel nyugalmazott bányásszal

7. A falu gazdasági élete. A kollektivizálás

A falu gazdasági tevékenysége már a kezdetekkor sem volt egységes. A földművelés, állattenyésztés mellett a földrajzi elhelyezkedése kedvezett a sóbányászatnak, a fakitermelésnek, de a háziipar is gyakori volt.

7.1 A sóbányászat

A falu keletkezéstörténetében ez a gazdasági tevékenység nagy szerepet játszott, a sókitermelés volt az egyik fő bevételi forrás. 1567-ben a parajdi sóbánya tulajdonjogáért Parajd és Alsósófalva versengtek, és míg az 1585. évi országgyűlésen Parajd képviseli a sóaknát, addig 1662. évi, Apafi Mihály által elrendelt adóösszeírásban Sófalva szerepelt a jog letéteményeseként.²⁸

A sóbányászat termelése 1660 és 1680 között megháromszorozódott, fellendült a sóaknák műveléséhez és sókockák szállításához kapcsolódó olyan iparágak, mint a vasipar, kötélgyártás, világítóeszközök gyártása, a bőr és faipar.

Nagyon sokáig felszíni sófejtéssel bányászták a sót, az első föld alatti aknát 1762-ben nyitották meg a Sóhát délnyugati, Alsósófalva felőli részén. Később egy másik akna megnyitása is szükségessé vált, amely azonban nem volt hosszú életű, mivel a Korond patak 1811-es áradásakor színültig megtelt vízzel. A mai sóbányát, melynek bejárata Parajdon van, 1787-ben nyitották meg. A só kitermelése marhakötéssel, bivalybőrben történt, az 1860-as években épült meg a lovas felvonó és ennek a segítségével vontatták a felszínre a sót. Ezt az európai szintű emlékek számító felvonót később Bukarestbe szállították, ahol a hanyagság és mulasztás miatt teljesen tönkrement.²⁹

A sókitermelésnek újabb lendületet a kelet-magyarországi vasútvonal kiépítése adott, így 1872-ben megszűnik a só költséges vízi szállítása. 1906-ban felépül és 1913-ban üzemel be először a parajdi vasútállomás. A trianoni döntés után a román államigazgatás kezébe kerül a sókitermelés. 1945-ben vezetik be a robbantásos sókitermelést és ez lényegesen megnövelte a sókitermelést, viszont negatívan hatott a bánya falainak stabilitására, ezért 1950-ben rendszeresítették a réselőgép használatát.

1952 januárjában a lovas felvonó helyett elektromos felvonóval működtetett két, liftes szállítóaknát helyeztek üzembe. Összehasonlításképpen: ennek a szállítóaknának a kapacitása 31 tonna/óra, míg 1920-ban 75 kg/óra volt, 1952-ben elérte az 1500 km/órát.

Az alsósófalvi Kovács Dezső, nyugalmazott bányász, aki 1968-ban kezdett a bányában dolgozni a következőképpen emlékszik vissza a sóbányászat akkori és korábbi módjára:

„Hát volt a csille, de még azelőtt volt az, amikor lovak húzták fel a sót. Mi nem voltunk akkor még ott, csak hallottuk s még azt is mondják, hogy a régi bányában bivaly bőrbe pakolták bele a sót. De ott nem robbantással történt a termelés, hanem olyan ékkel olyan vályúkat vágtek, mint a kőbe, belevéstek egy hosszú csíkba, s aztán azokat faékekkel beékeltek, egészen addig, amíg az a sót felszakasztotta, felpattintotta. Ez volt a pad módszer. Azt mondják na, hogy bivalybőrbe pakolták belé, mert az ellenállta a sónak, s akkor 4 pár ló húzta fel, úgy hívták a képe. Ezt a képét aztán

²⁸ http://www.sovidek.hu/Erdekessegek/parajdi_sobanyaszat.php

²⁹ Beszélgetés az alsósófalvi K.D.-vel, nyugalmazott bányással

elvitték Bukarestbe a múzeumba, de ott aztán tönkrement állítólag. A 4 pár ló így körbe mentek, s az csavarta fel a drótkötelet, vagy kender kötél volt? Nem is tudom. De jól kellett húzzanak a lovak, állandóan kereken mentek, addig amíg feljött abba a bőrbe a só, s azt aztán onnan pakolták ki.

S mikor jött be a használatba a csille?

A mi időnkben, amikor én oda kerültem már a csille volt, s aztán azután jött a gépesítés és akkor azután hoztak egy ifront. Az ifron előbb csillébe is kezdte rakni, de aztán ez nem vált be, hanem rögtön kocsi kellett.

Miért nem volt megfelelő hogy az ifron a csillébe rakta a sót?

Azért mert az úgy-e Oda kellett hordja a vasútra, s akkor annak széles kupája volt, s meg sem telt a csille egészen, s hogyha még rátett, folyt le ... s aztán így nem lehetett nyugölni. Kocsival volt a legnagyobb, tudod a kocsit megrakta, azt a Bucegi-eket s az vitte, töltötte bele a sutoba, s ott ment le, eresztették bele a kosárba onnan a sutoból. Az a suto, érted-e olyan volt mint egy kút egyik szintről a másikra. Abba belétöltötték, s azon lement, ott volt egy suber, azt nyitottad meg, s futott bele a kosba. S az húzta fel, jelezték, s vitte fel.

Na aztán bejött az ifron az rakta a kocsit, aztán még modernizálódott, mert jött a Stalova, az már nagyobb teljesítményű volt, s már egyre nagyobb teljesítményű gépeket hoztak be. Egyéb hiba nem volt, csak nagy volt a füst, s az embereket ette meg a füst, a rossz levegő.

S a sófejtésben jöttek-e újabb módszerek?

Hát hogyne! Jöttek aztán a fúrógépek, olyan speciál fúrógépek, Rada az volt a neve, még azután jött a Secom. Ezt irányítottad, mint a tv-t i, olyan távirányítóval. Irányítottad, s minden pozícióba mozdult az a gép, érted-e. Ha csavartad, ha feljebb, ha lejjebb .. pakk, fúrt belé. Úgy hogy az nagy könnyebbség volt (... ..)azzal a fúrógéppel előbb elmenetek egy szinten, előre fúrtak akkor bizonyos magasságban, s utána, mintha lefelé fúrnál, sorba fúrtam meg, és duvadt le a só. Lefelé könnyebb volt fúrni, de egyszer előre kellett törni, hogy hely legyen, hogy lefelé is fúrhassál. Amikor megnyitottak egy ilyen szintet 20 méter szélességbe és 2 méter magasan. 100 métert úgy előre mentek, s akkor aztán lefelé fúrtad, mert 13 métert menni kellett lefelé ekkor. Nagy volt a lehetőség ezután, fúrni könnyű volt.”³⁰

1985. május 18.-án egy sajnálatos baleset történt melynek során, három bányász, névszerint: Fülöp Antal alsósófalvi, Fülöp Izsák, és Simófi Imre parajdi bányász életét veszítette.

Az 1989-es események után a KGST –piac szétbomlása miatt drasztikusan csökkent a sóeladás Parajdon. (Andrási: 2003)

A Kovács Dezső elmondása szerint a '60-as években a bányában dolgozók jelentős hányada még alsósófalvi volt. Akik bányászok szerettek volna lenni, azok Csíkszeredában tanulhatták meg a bányászmesterséget. A bányában csak akkor lehetett pozíciót váltani, előrébb lépni, ha beállt az

³⁰ Részlet Kovács Dezső-vel készített interjúból

ember a pártba.³¹ A bányászat előnyeiként emlegetik, hogy nem kellett elmenni a faluból, mint pl. annak, aki hetekre elment az erdőre dolgozni és jobban lehetett keresni vele, mint a kollektív gazdaságban dolgozók.

Az alsósófalvi emberek számára több munkalehetőséget biztosított a sóbánya amikor még a primitívebb bányászati módszerekkel termelték ki a sót. Később a gépesítés miatt már egyre kevesebb embernek jelentett megélhetést, valamint a bánya parajdi vezetősége egyre nagyobb számban alkalmazott parajdiakat. A bánya napjainkban kb. 150 embernek ad munkahelyet, a nyári turistaidényben ezen felül még 20–25 embert tudnak foglalkoztatni. A bányászok fizetése a sóvidéki viszonylatban eléggé jó fizetésnek számít. A bányavállalat ipari sót termel, ugyanis a parajdi só nem alkalmas konyhai használatra. Az eladás a téli időjárás függvényében történik, hiszen ha sok a hó, több sót vásárolnak fel az utak szórására. Szeptembertől márciusig három műszakban dolgoznak az alkalmazottak, ez az az időszak, amikor a megrendelők a téli időszakra úgymond spájzolnak. Nyáron a turistaforgalom miatt nincsen délelőtti műszak.

7.2 A földművelés

Mezőgazdasági termőképesség szempontjából az alsósófalvi határ harmad-, negyed-ötödosztályú kategóriákba sorolható. A kollektivizálás előtt nagyobb birtokállománya senkinek nem volt. A birtokmegosztás (0,64 ha terület jut egy emberre) azt mutatja, hogy a falu gazdái nagyobb részt törpebirtokosok voltak. A másik része a falunak csak földműveléssel foglalkozott, de mivel a föld nagyon gyenge minőségű, ezért soha nem tudtak tartalékolni. A harmadik csoportot a vásárolt birtokok tulajdonosai alkották. Ők összegyűjtött pénzükből vettek földet, de közöttük sincs olyan, akinek birtokállománya meghaladta volna a 10-12 hektárt.

A kollektivizáláskor 18-20 szegény középgazda került besorolásra a kulákok közé.

A '89 után visszakapott földeket az emberek gondosan megművelték, kevés földterület maradt parlagon. Az emberek a termékfölösleget csereáruba bocsájtották, legtöbb esetben a burgonyafölösleget váltották be kukoricára, vagy egyes esetekben cukorra. Az utóbbi évtizedben egyre több földterület maradt parlagon. Ennek több oka van: a falutól távol eső termőföldeken már kockázatos bármilyen terményt vetni, mivel a vadállatok tönkreteszik; az emberek ráébredtek arra, hogy nem jövedelmező, sőt ráfizetéssel jár a kis, szétszórt termőföldeken való termelés; a fiatalok már kevésbé látják fontosnak a földművelést, más ágazatokban próbálják bebiztosítani a megélhetést.

Néhány család van a faluban, amely teljesen a földművelésből, állattartásból él. Ezeknek a családoknak megvannak az eszközeik a nagyobb földterületek megműveléséhez: traktoruk, kombájnum és egyéb eszközeik vannak.

7.3 Az erdőgazdálkodás

A falunak fontos bevételi forrást jelentettek az erdőségek. Aki napszámban dolgozott az többnyire favágással foglalkozott, Segesvártól a Gyergyói havasokig mindenhol meg lehetett találni az alsósófalvi favágókat.³² Erdőgazdálkodásuknak két területét ismerjük: a közbirtokossági tulajdon

³¹ Beszélgetés az alsósófalvi K.D.-vel, nyugalmazott bányásszal

³² Mindezt megerősíti a Farkas Ignác-al készített interjúm

kitermelésénél alkalmazott métervágást és a kisvállalkozó kétlovas fuvarozást. Az erdők államosítása óta (1948) megszűnt az a gazdálkodási és kereskedelmi lehetőség, hogy sófalvi középgazdák a nyárádszeredai piacra hordják deszkáikat, és csere által biztosíthassák maguknak a marosszéki kenyérgabonát. Az állami tervgazdálkodás idején a vidék erdőségei is megcsappantak. Az 1950-es évek végén, 1960-as évek elején félhavonta, teherautóval vitték a falu favágó munkásait a háromszéki vagy moldvai havasokba, ahol igénytelen favágó életet éltek. Farkas Ignác így emlékszik vissza arra az életmódra:

„5-6 hétre odavoltunk, kerek kalibát csináltunk, abban háltunk. Szóval, hasábra összehasogattuk a fát, felállogattuk, 8-an, 5-ön, 6-on, mikor mennyien voltunk, kerek kalibában háltunk. Egyszerű volt az étel, mert fuszulykát főztünk, puliszka, ez volt akkorjába az étel, pityóka ... nagy kosztot nem izéltünk végbe. Fekete kávé minden reggel ... egy nagy üst feketekávé, ez volt az erdei kosztunk, nem volt sokféle. Három négyből kiálltuk az egészset. Na, még vagy egy konzerv becsúsztott.”³³

7.4 A kollektívizálás időszaka ³⁴

A kollektívizálás gondolata már 1950 márciusában megjelenik Sófalván, a helyi RMP gyűlésén már felhívják az elvtársak figyelmét annak népszerűsítésére. 1957 decemberében Alsó- és Felsősófalván is létrehoztak egy gazdasági társulást. A társulás beindítása azonban nem ment egyszerűen. Eleinte nagyon kevesen léptek be, sőt, akik beléptek azok közül is utólag sokan visszaléptek. Az 1958 decemberében tartott gyűlésen a következő nyilatkozat hangozott el: *„ az alsósófalvi mezőgazdasági társulásnak felavatáskor 67 tagja volt, amelyből 20-an visszaléptek, jelenleg 47 tagja van”*.

1959 decemberében Sófalva községben még csak 78 ha területtel rendelkezik az gazdasági társulás, ami a szövetkezesíthető területek csupán 4,3%-át teszi ki. A két Sófalva a mezőgazdaság átalakításával egyértelműen le van maradva. A társulás elnöke a panaszkodik hogy mekkora ellenállással kell szembenézniük: a gazdák különféle trükkökhöz folyamodnak, hogy elkerüljék a szervezőket.

1960 tavaszára gyökeresen megváltozik a helyzet, a község 972 családjából és 1740 ha mezőgazdasági területéből 878 család (90%) és 1650 ha terület (95,2%) a társas gazdaság kezében van. Ez az átmeneti szocialista mezőgazdasági forma nehézkesen működött, a földek közös művelése, az állatállomány összevonása továbbra sem történt meg.

1962 március 31-én Alsósófalván létrejön a „Haladás” nevű kollektív gazdaság. Rohamléptekben folyik a földek kollektívizálása, az állatok és a termelőeszközök kisajátítása és összevonása. Két hónappal később már 413 család és 670 ha földterület tartozik a kollektív gazdasághoz.

A visszaemlékezések szerint a kollektívizálás sokkolóan hatott a gazdákra. Az egyik alsósófalvi gazda így emlékszik vissza: *„Szinte megzavarodtam, amikor a drága pénzen megvett*

³³ Részlet a Farkas Ignác-al készített interjúmból

³⁴ András Benedek: Alsósófalva monográfiája. Typoker-Exim Kiadó, Székelyudvarhely, 2003, 53-55 o.

földet oda kellett adjam”. Sokan úgy gondolták, hogy talán a hegyvidéki, rossz termőföld miatt itt nem is lesz kollektív gazdaság. Felháborodás volt, viszont szervezett ellenállás nem volt.

1970-ben már egyetlen ló sem volt magánkézen. A kezdeti pénzbőséget beruházásokra fordították, istállókat építettek az állatoknak, fejlődésnek indult a juhászat. Nemsokára felépítették a gépparkot, gépeket hoztak, az embereket traktorista iskolába küldték és a gazdaság jövedelmezővé vált, sőt az alsósófalvi kollektív gazdaság volt a legjövedelmezőbb a környéken.

Kovács Dezső így emlékezik vissza a mezőgazdasági gépek megjelenésére:

„Hát először volt vagy 2-3 traktor, először csak eke volt. Először úgy-e lóval kellett szántani, mert emlékszem gyermekkoromban, hogy lovat kellett vezetni, s hogy - ennyit szántottam, annyi szántottam – mind a fogatosok mondták. Aztán mindjárt jöttek a traktorok, a 60-as években már ejsze traktor volt. Eleinte 2 vagy 3, aztán gyarapodott, mert mindegyre küldtek vagy valamit. A Semea, hogy mikor alakult, én nem tudom. Olyan 65-ben már traktor kezdett lenni ejsze.(.....) Hát ezek a kombájnok aztán nemsokára jöttek a traktorok után. Előbb olyan kombájnok voltak, hogy traktor kellett húzza, olyan szürke izék voltak, s csak azután jöttek ezek a C12-esek, nem tudom, hogy hányba jöhettek. De előtte cséplő brigád volt, a sok kalangya be volt hordva, asztagok rakva, s a cséplőgépet egy pár ló húzta elébb, a nagyapádé voltak a lovak, a két szürke ló. Volt egy brigád, amelyikek csak csépeltek, vagy 8-an voltak, 6-8 ember kellett oda, mert úgy-e kettő a szalmán, kettő az asztagon, kettő a zsáknál, s így szerre fordult, hogy ma a zsáknál, holnap az asztagon. Nem jöttek aztán újabbnál újabb kombájnok, nem jöttek új típusúak, de ezek újon jöttek ide, nem volt honnan használtat hozzanak.”³⁵

1989 decembere utáni néhány héten belül a kollektív gazdaság felbomlott. Az állatállományt felszámolták, a lovakat a tehetősebb gazdák vásárolták meg, akárcsak a gépeket. A traktorokat, kaszagépeket, aratógépeket a gazdák néha egymással társulva vették meg, elegendő pénzügyi forrás híján.

Az istállókat az évek folyamán lebontották, az egykori kollektív gazdaság helyén ma már gáterek vannak, a régi épületek közül egyedül a cséplőgép garázsa és a mérlegház van meg. A gépparkot és a gépek nagy részét egy alsósófalvi és egy felsősófalvi személy társulva vette meg és az elkövetkező néhány évben megpróbált nagyobb földterületeket megművelni, később viszont felhagytak ezzel a tevékenységgel, mivel nem volt nyereséges.

A földterületeket a jogosultak teljes egészében visszaigényelték és kezdetben megművelték szorgalmasan. Ma már az a tendencia, hogy csak annyit földterületet művelnek meg, ami elég az önellátáshoz.

7.4 A jelenkori gazdasági helyzet, foglalkozásszerkezet

Mint már korábban említettem, csupán 3-4 család van a faluban, akik kizárólag a földművelésből, állattenyésztésből élnek. Ezeknek a családoknak hatalmas juhállományuk van, és nagyszámú szarvasmarhát tartanak. Ugyancsak kevés, 2-3 azoknak a családoknak a száma, akik a juhászokdásból, a juhok őrzéséből élnek meg, tehát inkább idénymunkásnak mondhatjuk őket. Ők a

³⁵ Részlet a Kovács Dezsővel készített interjúmból

falu juhtenyésztő gazdáinak a juhait őrzik, az alsósófalvi határban. Ezenkívül a falu havasi legelőire minden évben rengeteg szarvasmarhát visznek fel, ahol egy pásztor őrzi őket.

Nagyon sokan dolgoznak az építkezésben. A fiatalok, a középgeneráció közül nagyon sokan dolgoztak/dolgoznak Magyarországon az építőiparban. Az ezredforduló után nagyon erős az a tendencia, hogy a iskola befejezése után (a legtöbben valamilyen szakiskolát, középiskolát végeztek) azonnal elmentek dolgozni Magyarországra. Egész kolóniát alkottak az alsósófalvi munkások Budapesten, különböző nagyszabású építkezéseknél találkozhatunk velük. A többségük 7-9 évet is ott dolgozik. Innen havonta, vagy kéthavonta járnak haza. Többségük itt kóstol bele az építőipari szakmába. A napjainkban indult el az a tendencia, hogy ezek a fiatalok hazajönnek és itthon folytassák a munkát az építőiparban. A nagy építkezések beindulásával (áruházak stb.) már itt is jól lehet keresni, ráadásul még ha az ország másik pontjára vezérlik őket, akkor is legalább hetente-kéthetente haza tudnak járni.

Van olyan is a faluban, aki Magyarországról hazatérve, itthon vállalkozásba kezdett és folytatta azt, amit Magyarországon megtanult (pl. termopán ablakok, ajtók készítése fából).

Ma a legtöbben a szovátai, székelyudvarhelyi vállalatoknál dolgoznak, naponta ingáznak. A nők közül sokan dolgoznak az udvarhelyi készruha gyárakban. Egy másik munkahely a nők számára a korondi kerámiagyárban van. Ide is nagyon sokan járnak, egy egész busz megtelik a kerámiagyárba igyekvő fiatal lányokkal.

Sokan dolgoznak a szovátai bútorgyárban is, őket is külön busz szállítja a munkahelyükre.

Ma már kevés embernek ad munkahelyet a parajdi sóbánya, körülbelül 20-25 ember dolgozhat a bányában az alsósófalviak közül.

Több vállalkozó is van a faluban: két gáteres , több építkezési vállalkozó, 2-3 üzlettulajdonos van. A kisiparosok közül megemlíthetjük a sok asztalost, kőművest, valamint néhány kőfaragót.

A faluban van két villanyszerelő végzettségű egyén, egy vízszerelő, egy tv szerelő.

8. Egészségügy

Alsósófalva egészségügyi ellátása igencsak gyengének nevezhető a XX. század folyamán (még ma is az). Bizonyítéka ennek, hogy csupán egy körorvos tevékenykedett a '20-as '30-as években, Parajdon, akinek ezen kívül még gondoskodnia kellett Alsó- és Felsőfalva lakosságáról, továbbá Atyha, Siklód és Szolokma betegeiről is. Körülbelül 10 ezer lakosra jutott 1 orvos. Ő is csak akkor ment el a falvakba házhoz, ha felkérték erre, és szekérral odaszállították. Sokszor nehéz volt megtalálni az orvost, és a késések miatt gyakori volt a halálesetek száma. Nagy mértékű volt a gyermekhalandóság, különösen olyan járványok alkalmával, mint a bélhurut, számarköhögés, vérhas vagy spanyolnátha. Például 1926-ban több mint 30 csecsemőt temettek el. Parajdon volt gyógyszerár, de a gyógyszerek drágák voltak.³⁶

Ma már gyógyszerár van a faluban, a családi orvosok pedig felváltva még mindig Parajdról jönnek fel a betegeket fogani.

8.1 Betegségek, egészségügyi gondok

Andrási Benedek³⁷ említ néhány betegséget, amelyek 1900 és 1930 között jelentek meg a faluban: vízkór, pokolvar, gyermekaszály, tífusz, gutaütés, tüdővész, agyhártyagyulladás, tüdőgyulladás, számarkhurut, csontszú, hörghurut, gyomorrák, sárgaság, vérhas, vereshimlő, kanyaró, influenza, hasi hagymáz, angolkór, nyavalyatörés, görvélykór, és még sok más. Ezek és ehhez hasonló betegségek a 30 év alatt körülbelül 800 ember halálát okozták.

Gyógyszer szinte semmilyen fajta nem volt. Csak a természetes gyógymódokat tudták felhasználni a betegségek enyhítésére. Például: a vágott sebet megpiszkálták és útilaput tettek rá, hogy keljen ki és meg lehessen tisztítani. Sokat használták sebre a mézet, almaecetet, de még olyan is volt, hogy pókhálót tettek rá. A rezes pálinkát felhasználták kenőanyagként is az elfáradt izmok ellazítására, a görcsök feloldására. A legnagyobb gond végső soron az volt, hogy az emberek sokszor nem is tudták, hogy milyen bajuk van.

Az élőködők ellen sem volt sok lehetőség. Használták az úgynevezett DDT-port és a flittelő szereket. Szegényebb helyeken az egyetlen módszer a füstölés volt. A fejtetű ellen a fejet petróleummal kenték be, majd egyenként szedték ki a sertéket a hajból. A legproblémásabb élőködő a poloska volt. A kullancs is veszélyes élőködőnek számított, mivel a csípése le is béníthatta a szervezetet.

A tisztálkodással, mosakodással soha nem voltak gondok. Gyakran (hetente kétszer is) vizet melegítettek, és a családból mindenki megmosdott. A fürdőszobák a '70-es évektől kezdtek megjelenni.

A férfiak, fiatalok és öregek egyaránt, rövid haját viseltek. Az iskolában a rendőrség rendszeresen ellenőrzéseket folytatott, és, ha valaki nem tartotta be, akkor botrány volt. A fiatal nők a hajukat kiengedték, az idősek kontyba kötve hordták.

³⁶ Andrási Benedek: Alsósófalva monográfiája. Typoker-Exim Kiadó, Székelyudvarhely, 2003, 225 o.

³⁷ Andrási Benedek: Alsósófalva monográfiája. Typoker-Exim Kiadó, Székelyudvarhely, 2003 41.o

8.2 Orvosok

Bíró Róbert, szociológiát végzett hallgató Fülöp József alsósófalvi lakossal folytatott interjújában külön kitért az orvosokra is. Innen tudjuk, Fülöp József gyermekkorában Weiss doktor volt az egyetlen orvos a környéken; a betegeket Parajdon fogadta. A II. Világháború éveitől kezdve az 1960-as évekig (haláláig) ott volt orvos.

Akkoriban nagyon ritka volt a penicillin, de Weiss doktornak mindig volt. Fülöp Józsefet is ő mentette meg a tüdőgyulladástól, ami akkor a biztos halált jelentette. Mindenki úgy emlékszik rá, mint egy vicces, jó kedélyű emberre. Hogy Fülöp Józsefet megmentse cserébe egy töltött rucát ígértek neki, de, amikor helyette tyúkot kapott azt kérdezte: “Na mi van Rebi néni? Mióta kotkodácsol a ruca”?

Az orvos mellett mindig ott volt a bábasszony. Az ő feladata az volt, mint manapság egy nővérnek, vagy egy asszisztensnek. Segédkezett foghúzásoknál, szüléseknél, stb.

A súlyos betegeket természetesen Székelyudvarhelyre kellett szállítani. Akkoriban gépjárművek még nem igazán voltak, ezért a szekérbe szénát tettek, és úgy szállították a beteget a kórházba. Kisebb kórház Parajdon is volt, úgynevezett befektető.

9. A falu kulturális élete

9.1 Népszokások

Alsósófalva egyike a Sóvidék azon településeinek, ahol a népszokásoknak nagy hagyománya van, rengeteg népszokást gyakoroltak a faluban. A népszokásokat a következőképpen csoportosíthatjuk:³⁸

- a naptári év jeles napjaihoz fűződő népszokások (farsangtemetés, hajnalozás, zöldágtevés, locsolás, hesspávázás)
- a munkához fűződő népszokások (kukoricahántó, fonó, tollutépő, kaláka),
- a családi élethez fűződő népszokások (keresztelő, konfirmáció, katonabúcsú, lakodalom, temetés).

A legtöbb mulatságot, táncot, bált és lakodalmat a farsangban tartották. Ez az egész falu mulatsága volt, nemre, életkorra, foglalkozásra való tekintet nélkül. A farsangi mulatságok egyik hagyományos formája az egész vidéken a fonóbál volt. Ezt azok a lányok vagy asszonyok szervezték meg, akik a fonóseregbe jártak. Rendszerint valamelyik fonóasszonynál gyűltek össze. A lányok meghívták a legényeket, az asszonyok fonóbájlukra meghívták a férjeket. Ők gondoskodtak az italról, az asszonyok pocitás kosárban ennivalót vittek. Éjfélkor megterítették az asztalt, egymást kínálgatták, ettek-ittak reggelig. Ugyanez a szokásrendje a kosaras bálnak is. Kosaras bált szerveztek utcánként, csoportonként, foglalkozás szerint, stb. Alsósófalván a harmincas években három farsangi táncmulatságot rendeztek: Fejesbált (a módos gazdák, egykori lófők ivadékainak mulatsága), a húzatók bálját (egykori sóhúzatók, lovas gazdák, fuvarosok), és átalvetős bál (az erdőölők, tenyeres munkások, szegény emberek mulatsága). Az idős sófalviak még emlékeznek a fogatosok, szekeresek gyepőlősbájlára, a külön szervezett bányászbálokra, de szokás volt a szürke bál, a megszürkült fejű emberek, idősebb korcsoportok mulatsága. (Andrási: 2003)

Az utóbbi évtizedekben a bálók sokszínűsége elveszett, már egyáltalán nem jellemző a foglalkozásbeli vagy társadalmi zártkörűségük. Ma is szerveznek, tartanak bálkat, általában farsangkor, húsvétkor, karácsonykor van bál, de ezen kívül a katonabált, a szüreti bált is tartanak. Sajnos egyre inkább jellemző, hogy a bálkat háttérbe szorítja a diszkózás, a mai fiatal generációnak már nem vonzó, nem jelent nekik semmit a bál. Nagyon sokáig úgy tartották, hogy Alsósófalván vannak a legjobb bálkat a környéken, rengeteg fiataalt vonzott más szomszéd településekről is, de a bálkat hanyatlása egyértelmű tényé vált manapság.

³⁸ Andrási Benedek: Alsósófalva monográfiája. Typoker-Exim Kiadó, Székelyudvarhely, 2003, 108 o.

A naptári év jeles napjaihoz fűződő népszokások

A farsangtemetés

Ez a népszokás az, amelyik a legtöbbet öregbítette, és öregbíti most is Alsósófalva hírnevét a világban. Az alsósófalvi farsangtemetés nemegyszer került be a magyarországi televíziók (Duna Tv, MTV) műsoraiba, csak úgy mint a helyi, írott sajtóba, több alkalommal szerepeltek Budapesten is.

Alsósófalván a farsangtemetésnek, az Illyés nevezetű szalmabábú „eltemetésének”, elégetésének három változata létezett:³⁹

1. A férfi típusú modell – ez a legrégebbi változat, az 1800-as években alakult ki, csak férfiak játszották el a mulatságos jeleneteket, szerepet cserélve, siratóasszonyoknak öltözve
2. Az asszony típusú modell – az 1930-as években találkozhatunk ezzel a modellel, a fonóasszonyok keltették életre, és ők adták az Illyés nevet is a szalmabábúnak
3. A vegyes típusú modell – az 1980-as években sikerült újra feléleszteni a szokást, de ezúttal a legtöbben fiatalok vettek részt benne, később csatlakoztak az asszonyok is. Napjainkban is ez a felállás figyelhető meg, a legtöbb résztvevő fiatal legény, a siratóasszonyok pedig a középkorú asszonyok soraiból kerülnek ki

A farsangtemetés rövid leírása

Minden évben, hamvazó szerdán a farsangot bábú alakjában elégetik, a bábú neve Illyés. Egy csoport mindenféle maszkurának öltözik, előkerülnek a régi posztó ruhák, bekenik az arcukat korommal, és különböző szerepeket játszanak el: keresztvivő, pap, halottvivő (két rúdon viszik Illyést a végső útjára), Illyés komája, szomszédja, felesége, szeretője. Különbféle humoros, tréfás szövegekkel „búcsúztatják” Illyést, az iskola udvaráról indulva körbeviszik a faluban, több helyt megállnak újra és újra megsiratják, táncra perdülnek, vígadnak. A falubeliek pedig étellel és itallal fogadják őket, rendszerint egy pár szomszéd vagy egy utca népe összefog és felkészül a sirató menet fogadására valamelyik kapu előtt. Miután végigjárták a falut, a menet visszatér a falu központjába, ahol aztán elégetik a szalmabábút, jelképesen véget vetve a farsangnak.

Este a farsangi bállal zárul le a mulatozás, ilyenkor néhányan beöltöznek valamilyen jelmezbe, hangulatossá téve a bált, amit a helyiek néha „maszkabálként” emlegetnek.

A hajnalozás

Húsvét első napján tartott bálból a sorozaton lévő legények csoportosan, zeneszóval elmennek a 14 évet betöltött leányos házakhoz. Ha a kaput nyitva találják, akkor elénekelnek egy népdalt, amire a leány a háromszor fel és le kapcsolja a villanyt, ami azt jelzi, hogy beengedi a legényeket. Egy legény bemegy és bekérezti a többi legényt is. Bemegy az zenekar is és a leányt vagy leányokat megtáncoltassák. A leány terített asztallal várja őket, tizenkét festett tojást rak ki az

³⁹ András Benedek: Alsósófalva monográfiája. Typoker-Exim Kiadó, Székelyudvarhely, 2003, 109 o.

asztalra, amelyből kettőt otthagynak a legények, valamint pénzt is adnak a legényeknek és egy liter bort.

A zöldágtevés

Ez a szokás is húsvét első napján zajlik, viszont egy másik generáció műveli: 3-12 éves fiúcskák feldíszített fenyőágot visznek a leányos házakhoz, ahol 12 éven aluli leány van. Rendszerint valamelyik szülő kíséri egy a kisfiukat. A fiú elmondja a megtanult rigmust, majd a fenyőágakat kiszögezik a kapura vagy valahová látható helyre, majd a kisfiukat tojással és pénzzel jutalmazza. Ilyenkor a leányok büszkék arra, hogy ők mennyi fenyőágot kaptak, a fiuk pedig a sok begyűjtött tojásnak és pénznek örvendenek.

A hesspávázás

Ez a pünkösdhöz kötődik, a Sóvidék egyik egyedi népszokásáról van szó, melynek egyik magyarázata, hogy a sófalviak a sójogi panaszukkal Mária Terézia császárnőhöz fordultak és a jóindulatának a megnyerésére öltöztették a gyerekeket hesspávázónak. Rendszerint egy-hat osztályos leánykák a főszereplői, akik egy csapatot alkotnak, királynőt választanak maguk közt, de van köztük fiú is, aki a király szerepét játssza el. Népviseletbe öltözve járják végig a falut, hesspávás éneket énekelve. A királynak nem kötelező énekelnie, mivel neki más feladata van. A hesspávázóknak pénzt adnak az éneklő társasának és a király feladata a pénz összegyűjtése. A pénzt a végén egyenlően elosztják maguk közt.

A munkához fűződő népszokások

A kukoricahántó, fonó, tollutépő, kaláka – ezeket sorolhatjuk ide. Ezeket rendszerint a hosszú téli estéken művelték. Ilyenkor nem hiányozhatott a móka, a kacagás. Manapság már kihalóban vannak ezek a szokások, melynek oka a gazdasági, társadalmi átalakulásban keresendő. Régebb sokkal több kukoricát termesztettek, és ennek a sok kukoricának a meghántásához összegyűltek az ismerősök, a szomszédok, segítettek egymásnak, miközben szórakoztak, mulattatták egymást.

A fonó szintén kihalóban lévő szokás, a 90-es években a faluban megszűnt a fonó, egyszerűen már nem érdekli az embereket, a fiatalokat. Ezzel pedig a feledésbe merül sok népdal, játék, tánc, ami az idők folyamán a fonóban adódott át nemzedékről- nemzedékre. Az alsósófalvi fonók hangulatát a '90-es években szerencsére rögzítették a Román Televízió Magyar Adásának munkatársai, így legalább fennmaradt valami, ami nem engedi, hogy teljesen a feledésbe merüljön a jövő nemzedékei számára.

A tollutépőket rendszerint azért szervezték, hogy megcsinálják a lányok stafírunkját. A fonóhoz hasonlóan összegyűltek az asszonyok és a hosszú és unalmas időt énekekkel, egymás mulattatásával töltötték el. Ma már egyre ritkább a tollutépő, hamarosan a fonó sorsára jut.

A kalákának régebb óriási szerepe volt a közösségi jelleg, az együvé tartozás tudatának kialakításában. A kaláka még ma is fontos szerepet tölt be a falu életében. Főleg építkezéskor, de akár krumpli ásáskor szoktak az emberek kalákában dolgozni. Segítenek egymásnak, mivel tudják, hogy a kölcsönösség elve alapján ők is segítséget kapnak később. Úgy gondolom, hogy a kaláka még ma is fontos népszokás. Addig amíg a kaláka munka működik, addig nem kell attól tartanunk,

hogy olyan szintű elidegenedés következzen be a faluban, mint amilyenek találkozhatunk nyugaton. (pl. Magyarországon is tapasztalható, hogy a szomszédok kapcsolata sok esetben csupán a köszönésben merül ki)

A családi élethez fűződő szokások

A konfirmáció egy egyházi, a református egyházhoz köthető szokás. A 12-13 éves gyermekek két éves felkészítése után kerül sor a vallástételre, amelyre virágvasárnapján kerül sor. Egy ünnepszámba menő vallási szokásról van szó. Ugyanilyen egyházhoz kapcsolódó szokás a keresztelő, a lakodalom, a temetés.

Sajnos egy szokással kevesebbel kell tovább élnünk, miután megszűnt a kötelező sorkatonaság Romániában. Ez az szokás a katonabúcsú volt. Ez egy olyan összejövetel volt, amit a legények közvetlenül a seregbe való bevonulásuk előtt tartottak. A legény barátai, ismerősei összegyűltek, ettek, ittak, táncoltak, és így búcsúztatták el az ifjú legényt, aki hosszú ideig elment katonának.

9.2 Színjátszó csoport

2004-ben, az új református lelkész érkezésével a falu új kulturális elemekkel gazdagodott. A lelkész felesége, Tímár Erika 2006-ban keltette életre az Alsósófalvi Színjátszó Kört. A tizenévesekből álló színjátszó csoport évente több alkalommal, főleg ünnepek alkalmával különböző színdarabokat tanulnak be és műsorukkal szinte minden alkalommal megtöltik a Kultúrotthont.

9.3 Táncsoport

Alsósófalván mindig nagy hagyománya volt a néptáncnak. Még néhány évtizeddel ezelőtt is gyakorlatilag mindenki kellett ismerje a helyi sajátos táncot, mert nagy szegény volt, ha valaki nem tudott jól táncolni. A társadalmi megbecsülés szempontjából oly jelentős helyet vívott ki magának, hogy párválasztási gondokkal küszködött az a személy, aki nem sajátította el a tánc művészetét. A tánc segítségével át lehetett törni a szegények és gazdagok közötti korlátot. A sóvidéki táncok egész Udvarhelyszéken és Marosszéken ismertek voltak. Ez a tánc annyira híres lett, hogy már az 1960-as évektől tanítani kezdték Székelyudvarhelyen, Csíkszeredában, Marosvásárhelyen és Kolozsváron is. Székelyudvarhelyen a Szakszervezet táncsoportját az alsósófalvi születésű Kacsó Sándor irányította nagy sikerrel.

Szerencsére Fülöp Noémi tanítónő nem hagyta, hogy ez a hagyomány elveszen, az a tudás ami a az alsósófalvi lábokban benne van, az kihaljon. Az ő munkájának köszönhetően már több mint 9 éve jött létre a GyermeklánCFű Néptáncsoport, amely a fiatalokat foglalja magába. A fiatalokat megtanította, hogy hogyan kell járni a mezőségi, szatmári, kalotaszegi néptáncokat. Ez a táncsoport Marosvásárhelytől, Parajdon át Székelyudvarhelyig, a magyarországi testvérfaluig, Nádásdig sok helyt fellépett már, de a hagyományos Felsősófalvi Tánctáboron is állandó fellépőnek számítanak. Öröndetes dolog az, hogy a fiatalok ezt a hagyományt továbbviszik, fenntartják.

Ezenkívül meg kell említenünk az Alsósófalvi Hagyományörző Csoportot, amelynek felnőtt tagjai szintén nagy hozzáértéssel műveli a néptáncot, de a falu más hagyományait is (pl. fonó, kukoricahántó) igyekeznek felkarolni és fenntartani az utókorak. Előadásukkal, a néptáncal, a hagyományok élethű bemutatásával számtalan helyen felléptek már, nagy sikerrel.

Szakirodalom

Könyvészet:

- Andrási Benedek: Alsósófalva monográfiája. Typoker-Exim Kiadó, Székelyudvarhely, 2003
- Bíró Róbert: Alsósófalva - társadalomtörténeti vázlat (kézirat), 2005
- Fülöp G. Dénes: Az alsósófalvi református egyházközség története (kézirat), 1959
- Orbán Balázs: a Székelyföld leírása. Első Erdélyi Kiadó. Sepsiszentgyörgy, 1991-1996

Internetes források:

- <http://www.corvinuslibrary.com/trianon/balogj.pdf>
- <http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002/hrszaz.pdf>
- http://www.cdep.ro/caseta/2006/05/25/pl06422_in.pdf
- <http://www.szabadidokalauz.ro/hu/telepules/sofalva>
- <http://passio.erdely.ma/kisregio.php?id=31051>
- http://www.gobportal.com/index.php?option=com_content&task=view&id=823&lang=&Itemid=0
- http://adatbank.transindex.ro/inc.php?m=50esgagyi_szoc
- <http://www.adatbank.ro/inchtm.php?akod=3842>
- <http://www.zalamedia.hu/sovidek/alsosofalva.htm>
- http://www.sovidek.hu/Erdekessegek/parajdi_sobanyaszat.php
- http://www.zalamedia.hu/sovidek/falunap_also2.htm

Más források:

- Interjú az alsósófalvi Kovács Dezsővel, nyugalmazott bányásszal
- Interjú az alsósófalvi Farkas Ignáccal

Mellékletek

Interjú

Készült: 2009 április 10

Interjúalany: Kovács Dezső, nyugalmazott bányász

Mikor született?

1949 március 30

Hogyan lett bányász?

Itthon végeztem az elemi iskolával, utána kerültem el Csíkba, megcsináltam a 3 évet, s az iskolából kihelyeztek Parajdra, mert innen küldtek el. Amíg katona lettem volna addig itt dolgoztam. Utána visszajöttem. Kemény fizikai munka volt, mivel gépesítés akkor még nem volt. A norma 10400 kiló volt. Azt össze kellett törni, csillébe rakni, és felrakni a vasútra. Ez volt a napi norma és az éppen elég volt.

Hányba került a bányába?

1968-ban kerültem a bányába, és nagyon sokáig csak a kősó fejtésével dolgoztam. Csak 10 év után tudtam kicsit előrelépni, a 3-as kategóriából csak 10 év után kerültem be a 4-es kategóriába, mivel nem álltam be a pártba. Addig nem lehetett. Hiába vizsgáztál, hiába sikerült, mert azt mondták, hogy nem ütik a méretek. Aztán azután megkaptam a 4-est, meg az 5-öst, lettem lőmester, s onnan aztán jöttem nyugdíjba.

Mint lőmester, mi volt a feladata?

Míg lőmester amíg voltam hát a lőszert fel kellett venni, menni kellett, s robbantani a sót. De az mind időre megy, mert az nem úgy van hogy ma odamegyek, s holnap lőmester leszek. Vizsgákon kellett keresztülmenni és régiség kell oda.

Hogyan szállították fel a sót a bányából?

Hát volt a csille, de még azelőtt volt az, amikor lovak húzták fel a sót. Mi nem voltunk akkor még ott, csak hallottuk s még azt is mondják, hogy a régi bányában bivaly bőrbe pakolták bele a sót. De ott nem robbantással történt a termelés, hanem olyan ékkel olyan vályúkat vágtak, mint a kőbe, belevéstek egy hosszú csíkba, s aztán azokat faékekkel beékelték, egészen addig, amíg az a sót felszakasztotta, felpattintotta. Ez volt a pad módszer. Azt mondják na, hogy bivalybőrbe pakolták belé, mert az ellenállta a sónak, s akkor 4 pár ló húzta fel, úgy hívták a képe. Ezt a képet aztán

elvitték Bukarestbe a múzeumba, de ott aztán tönkrement állítólag. A 4 pár ló így körbe mentek, s az csavarta fel a drótkötelet, vagy kender kötél volt? Nem is tudom. De jól kellett húzzanak a lovak, állandóan kereken mentek, addig amíg feljött abba a bőrbe a só, s azt aztán onnan pakolták ki.

S mikor jött be a használatba a csille?

A mi időnkben, amikor én oda kerültem már a csille volt, s aztán azután jött a gépesítés és akkor azután hoztak egy ifront. Az ifron előbb csillébe is kezdte rakni, de aztán ez nem vált be, hanem rögtön kocsi kellett.

Miért nem volt megfelelő hogy az ifron a csillébe rakta a sót?

Azért mert az úgy-e Oda kellett hordja a vasútra, s akkor annak széles kupája volt, s meg sem telt a csille egészen, s hogyha még rátett, folyt le ... s aztán így nem lehetett nyugolni. Kocsival volt a legnagyobb, tudod a kocsi megrakta, azt a Bucegi-eket s az vitte, töltötte bele a sutoba, s ott ment le, eresztették bele a kosárba onnan a sutoból. Az a suto, érted-e olyan volt mint egy kút egyik szintről a másikra. Abba belétöltötték, s azon lement, ott volt egy suber, azt nyitottad meg, s futott bele a kosba. S az húzta fel, jelezték, s vitte fel.

Na aztán bejött az ifron az rakta a kocsi, aztán még modernizálódott, mert jött a Stalova, az már nagyobb teljesítményű volt, s már egyre nagyobb teljesítményű gépeket hoztak be. Egyéb hiba nem volt, csak nagy volt a füst, s az embereket ette meg a füst, a rossz levegő.

S nem volt ez ellen semmi védelem?

Hát ez ellen tudod a szellőztetés, de tudod, akármit csináltál úgy is, füst, füst Hát nézd meg .. szellőztetve van, de amikor elmész a bánya előtt, hogy milyen szag van, mikor termelnek, s csak érződik, s látszik, hogy milyen pára jön ki a bányából. Na, hát abba kell dolgozni odalent.

S a sófejtésben jöttek-e újabb módszerek?

Hát hogyne! Jöttek aztán a fűrőgépek, olyan speciál fűrőgépek, Rada az volt a neve, még azután jött a Secom. Ezt irányítottad, mint a tv-t is olyan távirányítóval. Irányítottad, s minden pozícióba mozdult az a gép érted-e. Ha csavartad, ha feljebb, ha lejjebb .. pakk, fűrt belé. Úgy hogy az nagy könnyebbség volt.

Az körülbelül mikor jött be a használatba?

Hát én fűrős is voltam vagy 3 évig, 4-et ejsze, azt el is felejtettem. Aztán évre, az nem is tudom. A '80-as évekbe lehetett, nem tudom pontosan.

Aztán a fejtési módszerek úgy-e változtak, hogy azzal a fűrőgéppel előbb elmentek egy szinten, előre fűrtak akkor bizonyos magasságban, s utána, mintha lefelé fűrnél, sorba fűrtam meg, és duvadt le a só. Lefelé könnyebb volt fűrni, de egyszer előre kellett törni, hogy hely legyen, hogy lefelé is fűrhassál. Amikor megnyitottak egy ilyen szintet 20 méter szélességbe és 2 méter magasan. 100

métert úgy előre mentek, s akkor aztán lefelé fúrtad, mert 13 métert menni kellett lefelé ekkor. Nagy volt a lehetőség ezután, fúrni könnyű volt. Ezekkel a fúrógépekkel könnyű volt dolgozni, a Rada Dejez volt a neve, mert valami Rada nevű mérnök tervezte, s ez be is vált, s az után jött a Secom azzal így csak mentél ne .. 20 méter széles, 13 magas ... azzal csak üldögélem, eztet-aztat a gombot nyomtam meg magától ment elé Brrr eresztette, magát ütötte meg, amikor a limitátort elérte, a limitátor rögtön kikapcsolta, hogy már az előtolás megállt. S rögtön vágta vissza rükvercbe. Vittem tovább, tettem neki megint a sófalnak.

Akkor egyszerű volt és hatékony volt....

Egyszerű volt csak nagyon figyelni kellett hogy hova, teszem hova helyezem a lyukat, mert 13 méter magasán én csak alul üldögéltem, s az irányító a kezembe volt s hogy találjanak is tudod, nagyot se fogass az egyik lyukkal, kicsit se fogass a másik lyukkal.

Mikor maga oda került, akkor körülbelül innen Alsósófalváról hányan dolgoztak?

Hát körülbelül három váltás dolgozott, mind a három váltásba egy-egy busszal mentünk, na de nem volt teli a busz, egy olyan jó fél busz ment a malmosokkal és a bányászokkal együtt. Egy váltásban volt körülbelül 25-30 ember a bányába s annak fele forma Alsói volt, ha nem több. De aztán elfajzott, mert úgy-e alsói sok bányász volt, de aztán végül csak a parajdit vették fel, amikor munkakereslet volt.

Volt olyan, hogy a parajdiakat előnybe részesítették?

Hát igen mert a vezetőség már a parajdiaktól kerültek ki, s persze, hogy ott pártolták az ottaniakat.

Ez inkább a kommunizmus ideje alatt történt?

Hát inkább attól errefelé.

Mikortól van meg a bánya malma?

Hát a malom, kívül megvolt az első perctől, mert úgy-e a sót kellett őrölnük.

Hova vitték, mit csináltak a kibányászott sóval?

A kibányászott sót, az elején, mikor csillékbe raktuk, jelezni kellett, mert szénnel írtad reá a csillén egy olyan szebb sóra, hogy magyar 1, magyar 2, az ment Magyarországra, mit tudom én milyen bőriparba. Romániába a bőriparba egy B –betűvel jelezted, hogy bórsó. Annak is jó só kellett. Amelyik olyan földes volt az lett a magyar 1, magyar 2. Ez a leggyengébb volt, mert a legföldesebb volt. A másik meg a fehér só, az ment étsónak. Így osztályozva volt. Már aki adta, a bányász, már az kellett osztályozza, nem így hogy ránézel a csillére, s ebbe ilyen van, mert te tudtad, hogy mit raktál belé, mert ha nem úgy volt akkor elővettek.

Étkezési sót külföldre vittek-e?

Hát nem nagyon vittek. Abba az időben nem nagyon vihettek külföldre. Mondom, a magyar 1, magyar 2-t vitték külföldre, de azt is csak így megőrölve az útra szórhatták télen, mert az földes só volt nagyon, nem fehér só volt.

Sófalva viszonylatba jobb volt-e a bányába dolgozni, mint például a kollektívben vagy az erdőn?

Hát az olyan volt, hogy a bányában is volt olyan sófalvi, akit felvettek a bányába s kétszer bejött a bányába, és azt mondta, hogy míg ide ablakot nem vágnak, ide be nem többet. A másik nem törődött, szerette mert itthon volt, a körülmények úgy-e ... nem ment el messze, mert család volt, s azt mondta, hogy nem megyek el a családtól, s a más nem törődött, s elment az erdőre 6 hétre .. szóval ki hol szerette.

S ilyen, aki csak úgy otthagya, az elvégezte az iskolát is?

Jaj, nem. Hát mi, akik elvégeztük az iskolát, mi ott is maradtunk

Maga akkor szerette?

Én bányász sohasem lennék, még ha fiatal lennék is. Nem olyan a levegő, a jó levegőn aki dolgozhat, szerintem jobb.

S jobb volt-e a megélhetése annak, aki bányász volt?

Hát mondjuk egy kicsivel lehet, hogy jobban fizettek, mint egyebütt, annyi hogy itthon voltunk.

Sok előnye nem volt?

Mondjuk a bányába elég jól fizettek abba az időbe, de mindjárt, mindjárt egyebütt is utolérték. Hát aki az erdőn dolgozott, még többeket is kerestek, olyan is volt, hogy otthagya a bányát és ment az erdőre. Hát Pétrás Feri is elmondta, hogy ne egy hónapot voltam, azt mondja, de elmentem az erdőre, mert olyan vállalás volt, hogy megérte, még egy annyi pénzt kerestem, azt mondta.

Mennyire volt veszélyes a bányában dolgozni?

Hát a bánya, az veszélyes, csak az ember nem fogja fel, mert itt is annyi kopogó fal, s repedés volt, de az ember nem törődik. A bányászélet olyan, mint a pocegér, hogy elhuncutodik, s az ütő meg van vetve. A huncut egér nem megy belé, s a bányász is olyan, pedig bármelyik pillanatban ütheti oda. Hát úgy-e te is tudsz róla, hogy amikor volt a robbanás, 3-an, szerencsétlenek ott maradtak.

Volt-e olyan, hogy az egyik fejtési módszer veszélyesebb volt, mint a másik?

Hát az a módszer ami utoljára volt, az veszélyesebb, mert régebb úgy hívták, amelyik bányában először kezdtünk dolgozni, az trapéz alakú volt, hogy felül 10 méter volt a szélessége, s úgy 35 fokban szélesedett ki, addig, hogy végül az alapja lett 50 méter. S az nem volt annyira veszélyes, mert akkor azt a plafont lefaragták, időt szántak rá, és ott tiszta volt, ott kopogó nem volt. Aztán

majd a nyomástól lehetett kopogó, mert amikor aztán úgy lejöttek, már ellenőrizni sem tudták, hogy mi van fölötted 50 méterre. De olyasmi nem történt, hogy ebből baleset legyen.

Na de most, mikor mentél 20 méter szélesen, s örökké csak előre, előre tudod, akkor már nagy volt a felület, a sónak is súlya van úgy-e, s akkor megrepedezett, s hiába, hogy ma lekopogóztad, de egy év múlva, sőt rövidebb időn belül megint kezdhettek volna előlről. Olyan mint egy nagy plansó, az is meghajlik, amelyikben nincs elég cement. A sóplafon is meghajlott, s a hajlástól keletkeztek repedések, megszakad.

S a balesetre emlékszik-e? Bővebben el tudja-e mondani?

Hát én el tudom, mert akkor én is pont mentős voltam, s kellett menni menteni. Az tudod-e hogy történt? Volt egy előhajtás 2x2,40 méter, azon mentél előre, az egy olyan tárna volt, amivel felkutattad, hogy milyen só következik, vagy szellőztetés céljából is ilyen galériákat hajtottak. Na itt is ki volt hajtva a galéria, elég földes volt. S közbe abba a kamarába, amelyikbe termeltek, s ott már a galériából is jött a pala, úgy állapították meg, hogy hatalmas földmennyiség volt. S az olyan típusú pala, hogy nyirkot kapott kívülről, esőtől s az kidegedt, úgy kidegedett, hogy akkorát feszített, hogy a nyomástól arra a 13 méter magas, s 100 méter hosszú kamrára oldalból egy egész falat leborított, s az embereket oda borította maga alá az a rengeteg pala. S azt mondják, hogy nem is ilyen gázkitöréstől történt, hanem olyan pala volt, hogy a nyiroktól megdegedett, s már nem fért a bőribe, s oda temetett 3 embert.

Maga mikor jött el nyugdíjba?

1994-ben, 45 évvel jöttem, s volt 25 év ledolgozott időm, mert az volt a törvény, hogy akinek megvolt a 20 év föld alatt, és elmúlt 45, az eljöhett nyugdíjba.

Népszerű szakma volt a bányászat az alsósófalviak körében?

Hát az olyan szakma volt, hogy itthon egyéb munkalehetőség nem volt abban az időben. Kollektív volt, a kollektív kicsit fizetett, ott nem volt mit keressen egy fiatalember, kinek milyen mestersége volt, ha én bányász voltam, nekem ahhoz kellett ragaszkodjak. Aki lakatos volt, vagy villanyszerelő, vagy esztergályos, az ment Udvarhely felé, itt az a mesterség nem ment, itt a bányászat ment.

Áttérnék egy másik témára, hány éves volt, amikor itt a kollektivizálás kezdődött?

Hát még gyermek voltam, 13 éves.

Mire emlékszik vissza? Maguk nagy gazdának számítottak-e itt a faluban?

Hát mi nagy gazdák voltunk, mert a nagyapám kulák volt. Volt itt 5-6 kulák ejsze a faluban, így ahogy mondják.

Hogyan érintette a kollektivizálás a maga családját?

Hát a földeket, ha akartad, ha nem, vették el. S kész, el volt véve, ott dolgoztatták kicsi pénzért, normára. Aztán mi is úgy-e dolgoztunk, mert ahogy megnősültem, akkor mérték ki, mert vállalni kellett általában, s azt meg kellett csinálni, kapálni kellett azt a részt meg ilyesmi.

Emlékszik-e arra, hogy hogyan viszonyultak a faluban a kollektivizáláshoz?

Hát úgy viszonyultak, hogy itt elég térítő volt, hogy be kell állni, ezek jó dolognak tartották, és még most is vannak olyanok, aki visszatapsolnák, de semmi nagyot nem látunk azóta sem, hogy a földeket visszaadták, mert mindenki csak mond le, s nem kell, s most a vadnak áldoznak, hogy a vadak egyenek meg mindent, szóval most nem tudsz termelni.

Hogyan történt a kisajátítás?

Hogy olyan világ jött, nem volt mit tenni, állni kellett be, aki nem állt be, olyan is volt 2-3, annak kimérték kint a hegyen a földjét, szóval nem az ő földjét, hanem egy olyan helyen ami szinte hasznavehetetlen volt és ott mérgelődtek azok. Tehát jobb volt ha beállt inkább.

Hogyan építették fel az épületeket a kollektívnel?

Nem tudom, arra kellett az állam költségvetést adjon ejsze, akkora építkezésre. Itt voltak kőművesek, s ácsok, helybéliek voltak, idegen ember ide nem jött építeni. Most ha kellene csinálni, nem tudom, hogy lenne Most nincs pénz.

Emlékszik arra, hogy hogyan kezdődött el a gépesítés?

Hát először volt vagy 2-3 traktor, először csak eke volt. Először úgy-e lóval kellett szántani, mert emlékszem gyermekkoromban, hogy lovat kellett vezetni, s hogy - ennyit szántottam, annyit szántottam – mind a fogatosok mondták. Aztán mindjárt jöttek a traktorok, a 60-as években már ejsze traktor volt. Eleinte 2 vagy 3, aztán gyarapodott, mert mindegyre küldtek vagy valamit. A Semea, hogy mikor alakult, én nem tudom. Olyan 65-ben már traktor kezdett lenni ejsze.ű

Az aratás hogy működött?

Az aratás úgy működött, hogy amikor megnősültem, azt mondja, hogy '76-ban apámékkal 5 ha 60 árat arattunk közösen. Sarlóval arattuk, s ahol olyan gyengébb volt, ott kaszával. Most 10 árat alig tudunk learatni.

S akkor megvolt a cséplőgép s hozták be csépelni?

Hát ezek a kombájnok aztán nemsokára jöttek a traktorok után. Előbb olyan kombájnok voltak, hogy traktor kellett húzza, olyan szürke izék voltak, s csak azután jöttek ezek a C12-esek, nem tudom, hogy hányba jöhettek. De előtte cséplő brigád volt, a sok kalangya be volt hordva, asztagok rakva, s a cséplőgépet egy pár ló húzta elébb, a nagyapádé voltak a lovak, a két szürke ló. Volt egy brigád, amelyikek csak csépeltek, vagy 8-an voltak, 6-8 ember kellett oda, mert úgy-e kettő a

szalmán, kettő az asztagon, kettő a zsáknál, s így szerre fordult, hogy ma a zsáknál, holnap az asztagon. Nem jöttek aztán újabbnál újabb kombájnok, nem jöttek új típusúak, de ezek újon jöttek ide, nem volt honnan használtat hozzanak.

Hogyan lehetett a nagyobb pozíciókba bekerülni?

A nagyobb pozíciókba csak aki a legnagyobb kommunista volt, csak az került. Itt aztán került, már a fene tudja, hogy kik voltak.

Hogyan történt az emberek képzése a gépi munkára, traktorok használata például?

Jaj, hát én amikor mentem bányásziskolába, azt mondtam igaz-e hogy '65-ben mentem, na akkor vagy más évben már képezték a traktoristákat, az azt jelenti úgy-e, hogy kellett jöjjenek a traktoristák, mert már akkor traktor lett. Vagy 8-an, 9-en voltak, akik traktoristának tanultak. Ezek is mind Csíkszeredában tanultak. Akkor egy olyan izé lett, hogy na most traktorista kell. Végeztek az elemi iskolával, mentek traktoriskolába. 3 évet kellett csináljanak s ez akkor nem volt elég, hanem felszabadultak és nem volt elég a traktorista, akkor csináltak egy olyan kiképzést, hogy 8 hónapos volt. Kelltt praktikázni valamennyit, s valami kis kurzust tartottak, s kapték meg a könyvet.

Maga örült-e, hogy véget ért a kollektív gazdaság?

Hát az jó hogy vége lett, mondjuk, de semmi nagy hasznunk nincs, mert a föld az egy nyűg. Most olyanok vannak, hogy állatot nem tart, csak uralkodik, hogy neki ennyi van, s neki annyi van, pedig szereti a tejet is, s a húst is megeszi s mégis jár a szájuk. Városról hazajött, Hunyadról vagy innen, onnan, s azt mondja, h nagyapámnak ennyi volt. Most ha a nagyapja feltámadna, nem tudom mit csinálna vele.

Voltak-e problémák a földek visszaszolgáltatása körül?

Hát hogyne lettek volna, elég volt mert egy része nagyobbat mértetett, mint amekkora volt, a másiké úgy-e nem került meg, s ott elég probléma volt s még most is van. Senki sem tudja kiigazítani, mert nincs hogy.

Köszönöm szépen a beszélgetést.

Alsósófalva leírása, terepnapló

Alsósófalva, 2009 április 10

Alsósófalva bizonyos szempontból félreeső falunak számít, mivel a Sóvidék többi falvaitól eltérően az országút (13A országút) nem halad keresztül rajta. Alsósófalvát két irányból lehet leginkább megközelíteni. A leggyakrabban használt bejárat az amelyik, letérve a 13A országútról, Felsősófalvát köti össze Alsósófalvával, majd ugyanez az út továbbmegy a faluban, egészen Parajdig, összekötve a két falut. (Melléklet1) Ez az út tulajdonképpen párhuzamosan halad a Felsősófalvát Parajddal összekötő országúttal. Madártávlatból, az országút irányából szemlélve a faluban két épület tűnik ki: az egyik a templom, amely egy kisebb dombra épült, a másik az iskola, amely szintén egy dombra épült. Az utóbbi a megvilágításnak köszönhetően éjszaka is könnyen felismerhető.(Melléklet 2)

A Felső- és Alsósófalva közt éles határvonalat húz a Korond-patak. A Korond-patak fölé épített hidat átlépve találkozhatunk a falu első házaival, rögtön jobbra található az 1-es házszám, tehát a házak számozása itt kezdődik el. Az utat a felsősófalvi letérőtől a faluközpontig (a gyógyszertár előtt ér véget) aszfalt borítja, igaz az ígéretnek szerint még idén aszfaltburkolatot kap a falu fő útja egészen Parajdig.

Száz méternyire az említett hídtól a falu egyetlen nagyobb útkereszteződéséhez érünk: egyenesen haladva a falu temetőjébe jutunk (útközben érintve a falu kis méretű katolikus templomát) (Melléklet 3), balra térve a Pusztá nevű utca található, jobbra pedig a faluközpontba vezet az út. Ebben az útkereszteződésben van egy buszmegálló, valamint a faluban található két, Romtelecom-os telefonfülke egyikét helyezték el ide. A másik a központban található.

A faluközpont valóban központi szerepet tölt be a faluban, hiszen ebben az zónában helyezkedik el a református templom, a kultúrotthon, az iskola, az óvoda, az orvosi rendelő, a gyógyszertár, a világháborús halottak tiszteletére épített emlékmű, a diszkó és nem utolsósorban itt található a faluban működő élelmiszerüzletek 50%-a, szám szerint 4. (az élelmiszerüzletek terület szerinti megoszlását a faluban a mellékletben szemléltetem - Melléklet 16)

A fent említett épületekről bővebben:

- 1. A református templom: 1816 októberében kezdik el a fundamentum ásását, majd végül 1822-ben készül el véglegesen. 1913-ban cserélik le a benne lévő régi orgonát új orgonára, amely még ma is működik. A tornya a II. világháborúban megsérült, de gyorsan kijavították. Az utolsó renoválás 1988-an volt.(Melléklet 4)*
- 2. Az iskola: 1888-ban kezdődött az iskola épületének építése, amely már 1890-ben átadásra került. 1967-ben került sor az iskola nagy javítására, míg 2006-ban, világbanki finanszírozással nagyszabású renoválásra, modernizálásra került sor.(Melléklet 5)*

3. *Az óvoda: a jelenlegi óvoda épületét 1911-ben torockó-i mesteremberekkel építették az iskola udvarán, mégis a 1962 és 2005 között nem ebben az épületben, hanem a kihasználatlan „jegyzői lakban”(Melléklet 6) foglalkoztak az óvodásokkal. Az óvoda épületének homlokzatába vésvé ma büszkén áll a felirat: M. KIR. ALLAMI ÓVODA (Magyar Királyi Állami Óvoda)(Melléklet 7)*
4. *A kultúrotthon: az építésének időpontját nem tudom. Az utóbbi években már erősen megromlott állapotba került, ezért szükség volt renoválásra. 2007-ben végezték el a belső javítási munkálatokat, míg a külső felújítás jelenleg van folyamatban. A nevét Kacsó Andrásról kapta, aki híres táncmester volt Udvarhelyszéken.(Melléklet 8)*
5. *Az orvosi rendelő: egy kis orvosi rendelő van a faluban, ide járnak fel Parajdról a családorvosok. Megemlítendő, hogy ugyanebben az épületben található a falu híres festőjének Sükösd Ferencnek az emlékszobája.(Melléklet 9)*
6. *A gyógyszertár: 2005 óta van gyógyszertár a faluban, amelyet egy régi ház felújított helységében alakítottak ki. Jelenleg, ugyancsak a központban folyamatban van az új, európai normáknak is megfelelő gyógyszertár kialakítása.*
7. *Turulmadaras emlékmű az világháborúban elesettek emlékére: pontos adat nincs, de az elmondások szerint valamikor az 1930-as évek után állították az emlékművet. A kőből készült emlékmű tartalmazza az összes alsósófalvi nevét, akik az életüket adták a hazáért az I. világháborúban (100fő). A II. világháborúban elesettek nevei később vésődtek fel rá (34 fő). Az emlékmű előtt egy kivésett kőtömb áll, amelyre rá van vésvé a Nagy Magyarország kontúrképe (Melléklet 10)*
8. *A diszkó: sokáig nagy problémája volt a falunak, hogy a jelentős számú fiatalság kénytelen volt Felsősófalvára, vagy Parajdra menni diszkóba. Talán 2006-tól működik a Blue Love Disco, ami nem csak névválasztásban, hanem színvonalban sem tartozik a vidék legjobbjai közé.*

A falut általában három régióra lehet osztani (Melléklet 17):

1. Felsőszer: a falu hegyek felőli része, itt épült házak helyezkednek el a legmagasabban a faluban
2. Alsószer: a falu Korond-patak felőli része esik ide
3. Újfalú: a falu a II. világháború után kezdett el terjeszkedni Parajd irányába. Az itt épült házak elhelyezkedésére már nem jellemző a tömbszerű elhelyezkedés, a házak, kevés kivétellel egyetlen hosszú út mentén helyezkednek el, egészen Parajdig.

A Felsőszér sok utcát foglal magában, a lakóság átlagéletkora, empirikus forrásokra támaszkodva itt a legmagasabb, ami egyben azt is mutatja, hogy a falu legrégebbi lakott részei közé tartozott, akárcsak az Alsószér. Itt egyetlen üzlet található, viszont a központ közelsége miatt sokan járnak vásárolni a központba is.

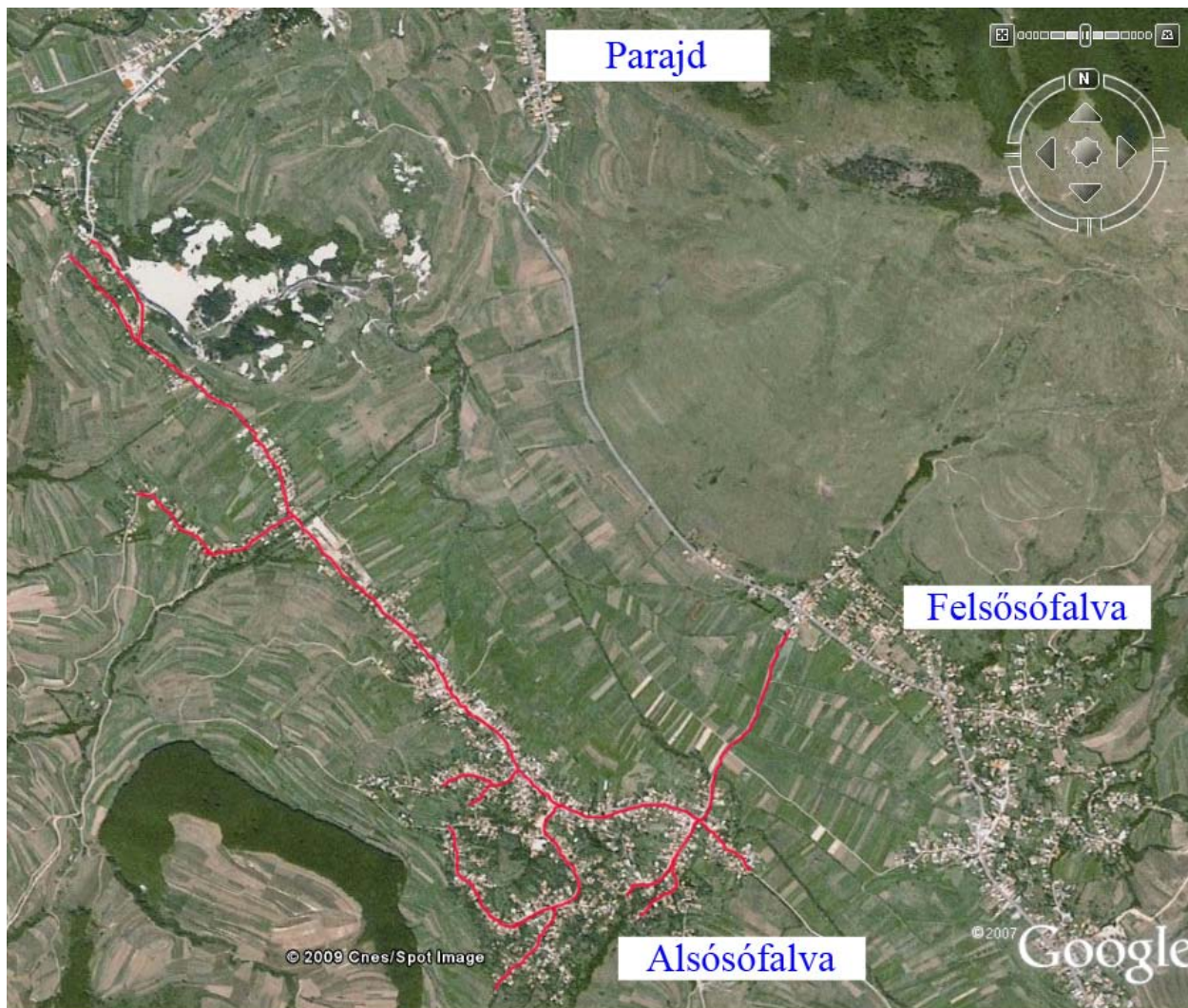
Az Alsószéren van a legtöbb olyan helyiség, ami a falu mindennapi, társadalmi életében fontosnak mondható. Már említést tettem a faluközpontozhoz tartozó intézményekről, de azokon kívül még megemlíthető, hogy az Alsószéren van a temető (most van folyamatban a ravatalozóház építése)(Melléklet 11), a katolikus templom, a posta, a fodrászat, a fitnessterem, a malom. A rendszerváltás után, a kilencvenes években cukrászda is nyílt a központi üzlethelyiségben, de jelenleg műszaki cikket forgalmazó üzlet van helyette. A központban lévő diszkó is ebben az üzlethelyiségben helyezkedik el, hétköznapiokon kocsmaként funkcionál. A központban elhelyezkedő 4 élelmiszerüzlethez hozzáadódik még egy üzlet, így az Alsószéren összesen 5 élelmiszerüzlet található, és megemlítendő, hogy egy ruhásüzlet is funkcionál a régi óvoda pincéjében. Mint már korábban említést tettem a telefonfülkékről, így hozzá kell tennem, hogy mindkettő ebben a zónában helyezkedik el, alig 500-600 méterre egymástól.

Az Újfalú részen három üzletet sorolhatunk fel, a melyből az egyik csak bárként, kocsmaként jellemezhető, a másik legfőbbképpen élelmiszer eladással foglalkozik, míg a harmadik az élelmiszer mellett ruhásüzletként is funkcionál. Ezek az üzletek viszonylag egyenletes távolságra oszlanak el egymástól. Volt már példa arra, hogy egy kisebb élelmiszerüzlet bezárásra kényszerült, mivel tőle 100 méter távolságra megnyílt egy másik üzlet. Az Újfalú részen alakították ki a kollektivizálás idején a kollektív gazdaságot, a raktárok, valamint a gépállomást is. Az itt lévő raktár- és egyéb épületeket elbontották, ma már kevés dolog utal arra, hogy ott 2 évtizeddel ezelőtt kollektív gazdaság volt: ma már sokkal inkább egy favágó telephez hasonlít az egész (Melléklet 12). Az esetlegesen még a falu hasznára lévő mérlegház is más funkciót kapott (Melléklet 13), akárcsak a kollektív gazdaság egykori irodája (Melléklet 14). A gépállomás egy helyi építőipari vállalkozó kezében van és talán a néhány ott lévő gép utal arra, hogy ott régebben gépállomás volt (Melléklet 15).

A falut a három patak szeli át: a legdélibb a Kispatak, a középső a Gombáspatak, valamint az Újfalun áthaladó az Egrespatak.

Mellékletek

Melléklet1

1. melléklet

Műhold felvétel Alsósfalváról

Melléklet 2 – Madártávlatból

Melléklet 3 – Kis katólikus templom

Melléklet 4 – A református templom és a bejárata

Melléklet 5 – A felújított iskola

Melléklet 6 – A korábbi óvoda épülete

Melléklet 7 – A jelenlegi óvoda épülete

Melléklet 8 – Kacsó András Művelődési Ház felújítás alatt

Melléklet 9 – Orvosi rendelő és Sükösd Ferenc emlékház

Melléklet 10 – Turulmadaras emlékmű a központban

Melléklet 11 – Épül a ravatalozó

Melléklet 12 – A egykori kollektív gazdaság kinézete ma

Melléklet 13 – Az egykori mérlegház

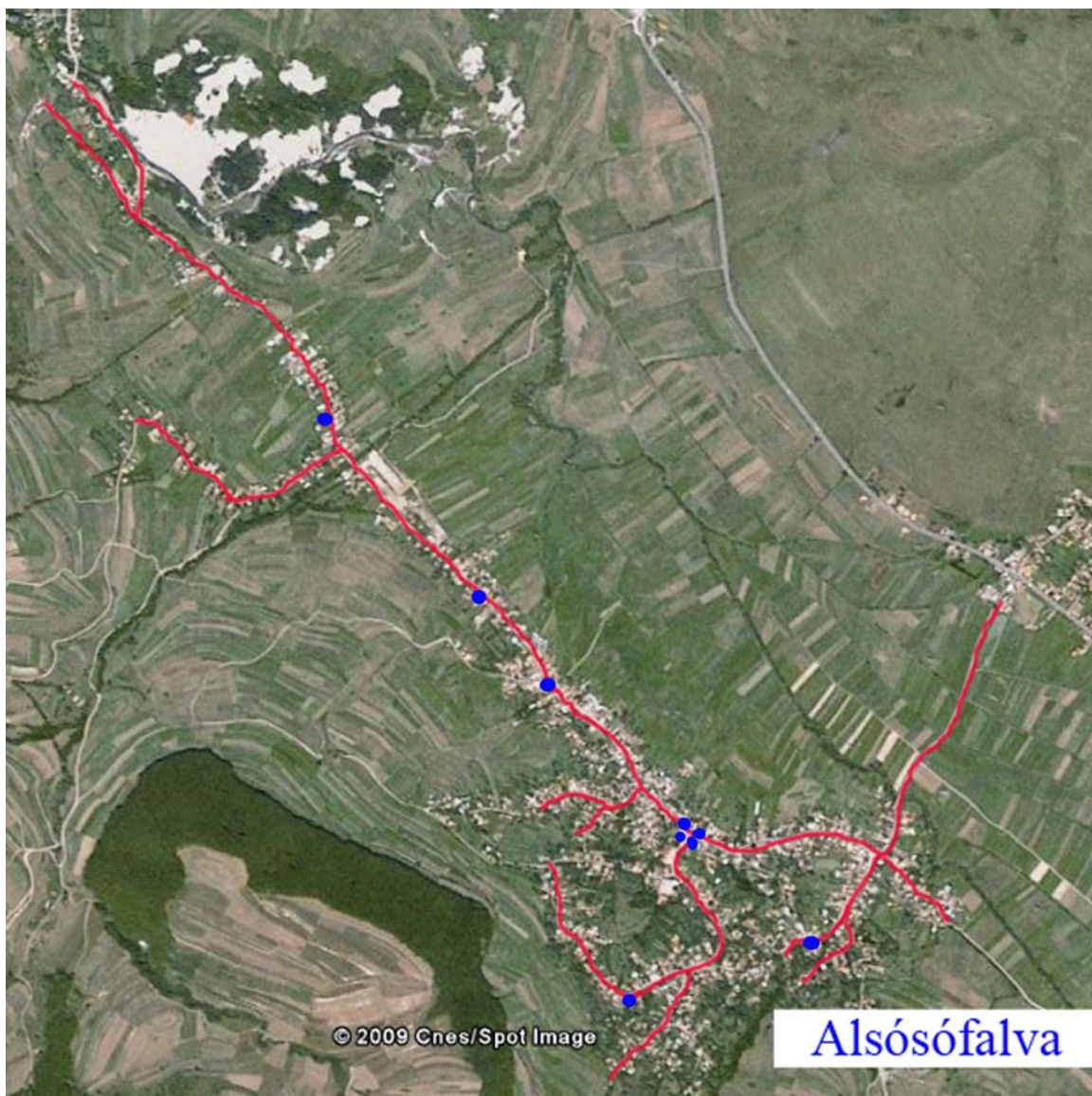
Melléklet 14 – A termelőszövetkezeti irodaház lakóházzá alakul

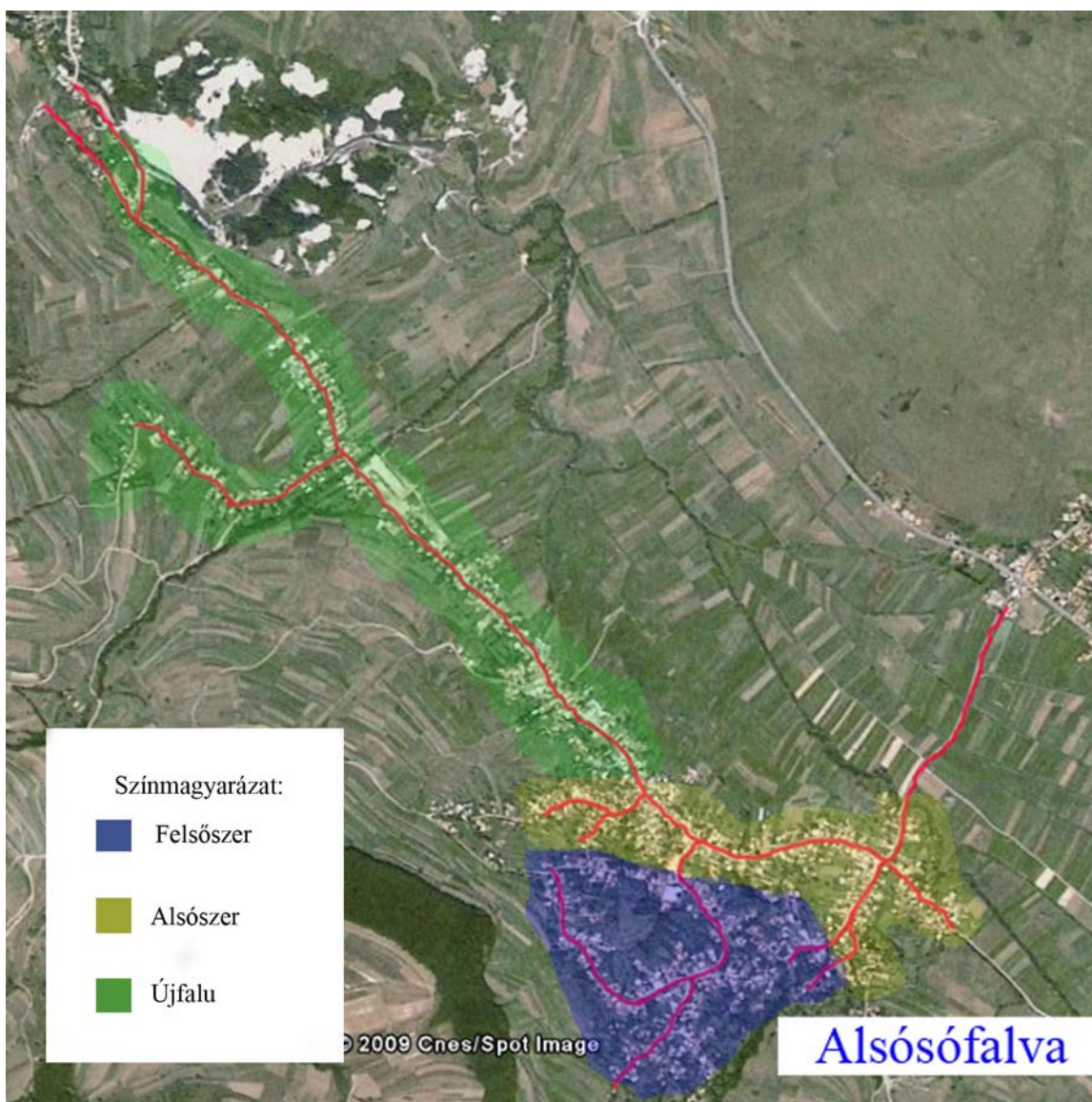
Melléklet 15 – Az egykori gépállomás

Melléklet 16 – Az üzletek eloszlása a faluban

Melléklet 17 - Falurészek

Alsósófalva látképe a templomtoronyból

